

1983/84:158

Onsdagen den 30 maj

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 1983/84:48 och 49

Justitieutskottets betänkande 1983/84:31

Utrikesutskottets betänkande 1983/84:21

Trafikutskottets betänkande 1983/84:32

Bostadsutskottets betänkande 1983/84:29

3 § Föredrogs

kulturutskottets betänkanden

1983/84:22 om turist- och rekreationspolitiken m. m. (prop. 1983/84:145 delvis) samt

1983/84:21 om anslag till film, kulturtidskrifter, litteratur och bibliotek, m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kulturutskottets betänkanden 22 och 21 kommer att behandlas i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså kulturutskottets betänkande 22 om turist- och rekreationspolitiken m. m.

Turist- och rekreationspolitiken m. m.

Anf. 2 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Under 1960- och 1970-talen växte i vårt land upp en omfattande utländsk turistverksamhet. Det första steget var bussresorna. Hundratusentals svenskar gjorde sin första utlandsresa i långfärdsbuss. Allt var nytt, och reseverksamheten växte. Ganska snart tog charterflyget över.

Flygbolagen uppmärksammade nya stora kategorier resande, och resebyråerna utbildade reseledare på löpande band. Runt omkring Medelhavet växte turistanläggningarna upp. År 1982 nåddes en topp på över 1 miljon utresande svenska turister.

Redan tidigare hade den negativa turistbalansen uppmärksammats. Det blev så småningom en ganska avsevärd valutautförsel som blev följden av den snabbt växande utlandsturismen. År 1975 var utflödet av valuta tre gånger så stort som inflödet. År 1983 var utflödet 12 miljarder och inflödet 8 miljarder. En kraftig förbättring har alltså skett.

Vad gjorde vi egentligen här hemma? Till att börja med ingenting. För icke-resvana personer var det betydligt enklare att köpa en paketresa till Kanarieöarna än att semestra i Skåne eller Norrland. Den färdiga resans pris täckte allt från resa till uppehälle om man for utomlands. I Sverige fick man ordna allting själv. Därtill kom den förmånliga prisnivån i många sydeuropeiska länder.

Situationen har emellertid förändrats. Svenska turistcentra överbjuder i dag varandra med lockande resmål och arrangemang. Paketresor finns till de flesta turistattraktiva platser. Utlandsresandet har minskat till förmån för semestrar i vårt eget land.

Uppvaknandet inför vad som skedde när horder av svenskar gav sig i väg till andra länder för att semestra resulterade dock i att utredningar tillsattes, men inte förrän 1979. Jag syftar då på TUREK och på rekreationsberedningen, som nu försvinner.

Oberoende av utredningarna började emellertid turistnäringen att ana vilka potentiella möjligheter som fanns i att satsa på en inhemsk turism, kombinerad med förbättrade möjligheter att få hit utländska turister – i dag är var fjärde turist i Sverige utlänning. Man började tala om en turistnäring.

Vad man kanske inte anade var hur enorm denna turistnäring skulle kunna bli. Den totala turistomsättningen har av Sveriges turistråd för 1982 uppskattats till 35 miljarder kronor. Andelen sysselsatta inom turistnäringen är 5 % av samtliga sysselsatta. Näringsenheten är numera större än de flest enskilda industrier i vårt land. Turistnäringen är med andra ord en enorm apparat som mer eller mindre berör varenda en i vårt land.

En näring växer emellertid inte upp utan investeringar. Herr talman! Jag har på olika sätt försökt få reda på hur stora de årliga investeringarna är i svensk turistverksamhet. Om man till att börja med koncentrerar sig på de kommunala investeringarna, har man beräknat att kommunerna under åren 1981–1983 investerat 250 milj. kr. i turistanläggningar. Av detta belopp räknar man med att få tillbaka 40 milj. kr. i statsbidrag. Huvuddelen av dessa pengar går till campingplatser, stugbyar, hotell och vandrarhem. Men någon detaljerad kartläggning av turistnäringens egna investeringar är det enligt riksdagens utredningstjänst inte möjligt att göra utan ett mycket omfattande arbete. Offentlig statistik ger inte någon samlad bild. Intresse- och branschorganisationer har förvånansvärt litet material samlat. De enskilda investerings- och kalkylsiffrorna är ofta hemliga, men genom att studera bidragsgivande instanser och byggnadslov kan en viss uppfattning om storleksordning-

en ges. En enligt utredningstjänsten kvalificerad gissning är att dessa enskilda investeringar uppgår till ca 2,5 miljarder årligen.

Herr talman! Det är denna näring som kulturutskottet behandlat i sitt betänkande nr 22.

Som grund för betänkandet ligger proposition 1983/84:145. När propositionen aviserades fanns det åtskilliga som fruktade att rekreationsberedningens och TUREK:s förslag skulle återkomma i propositionen. Den blev emellertid bättre än vad många fruktat. Den betonar särskilt att olika generella politiska åtgärder bäst främjar målet att fler svenskar bereds möjlighet att utnyttja sin fritid för rekreation och turism i det egna landet i sådana former som var och en önskar. Moderaterna har också i sin motion 2721 varnat för en turist- och rekreationspolitik som innebär att staten styr utvecklingen av turist- och rekreationspolitiken genom selektiva åtgärder.

Socialdemokraterna i kulturutskottet gör emellertid ett tillkännagivande i betänkandet, där man i viss mån ändrar propositionens skrivning genom att uttala att samhällets insatser på rekreations- och turistområdet måste utformas så att de kan komma alla till godo och bidra till att minska existerande sociala och ekonomiska hinder för att utnyttja de resurser för turism och rekreation som finns i Sverige.

Moderaterna och folkpartiet har emellertid gått på propositionens linje med krav på generella åtgärder, där ekonomiska och sysselsättningspolitiska åtgärder blir av avgörande betydelse. Det går nämligen inte att bygga upp en väl fungerande turistnäring om insatserna utformas så att de kommer alla till godo. Vad man kan göra – och också gör – är att sätta in speciella insatser för rekreationsvaga grupper. Detta gör turistrådet och kommunerna. Utskottet har särskilt uppmärksammat åtgärder i det befolkningstäta Skåne för att bereda handikappade, barnfamiljer och andra lättillgänglighet till närliggande rekreationsområden.

Men faktum är att en liftanläggning aldrig kan komma alla till godo – man bör kunna åka skidor, och man bör betala för det så att investeringarna lönar sig. Detsamma gäller investeringar för t. ex. paddelsemestrar – alla vare sig vill eller kan paddla. Genom generella regler och ett kraftigt inslag av marknadspolitiska bedömningar garanteras att investeringarna blir lönsamma, samtidigt som variation och utnyttjande garanteras – inte minst viktigt är att investeringar i anläggningar verkligen utnyttjas. För en fortsatt framväxt av en lönande turistindustri behövs – det har vi sett under de senaste åren – inga strukturplaner eller branschstudier. Centralisering och styrning motverkar i stället den flexibilitet som är grunden för en lönsam turistnäring. De borgerliga partiernas utskottsledamöter har framfört detta i reservation nr 2.

Utskottet har emellertid enats om att gå emot propositionen i ett fall. Det gäller bibehållandet av sjösäkerhetsrådet. Förslaget att överföra detta till naturvårdsverket skulle knappast medföra någon besparing. Däremot finns det risk för att det värdefulla och nödvändiga informationsarbete som sjösäkerhetsrådet bedriver skulle försvagas. I reservation nr 10 har de borgerliga partierna framfört samma åsikter i vad gäller fjällsäkerhetsrådet. Gunnel Liljegren kommer senare att mer utförligt beröra dessa frågor.

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Turistrådet har betytt och betyder mycket när det gäller att marknadsföra turismen i vårt land. Ett tecken på ett lyckat resultat är den starka ökningen av utländska turister. Vi moderater vill särskilt understryka betydelsen av att Turistrådet även i fortsättningen i huvudsak blir ett marknadsföringsorgan. Den myndighetsfunktion som nu indirekt läggs på rådet genom att rådet övertar rekreationsberedningens uppgifter får inte äventyra rådets huvudsakliga uppgift som marknadsföringsorgan med överblick och fackkunskap på området. Vi ser en begränsning av antalet styrelseledamöter som angelägen och förutsätter att kapacitet och förtrogenhet med turistnäringens problem blir avgörande vid tillsättandet av styrelseledamöter. Hittills har alla dessa organisationsrepresentanter medfört att arbetet mer blivit en revirbevakning än en kraftsamling inför nödvändiga marknadsföringsåtgärder.

För tio år sedan var Sverige ett turistiskt u-land. Nu finns överallt en vaknande förståelse för att turismen betyder mycket för Sveriges ekonomi och sysselsättning.

Herr talman! Visst förändras också turistnäringen. Det är glädjande att jordbruksministern inte velat anamma förslaget att gradera de primära rekreationsområdena. Genom propositionens skrivning kommer säkerligen också betydelsen av dessa att minska. Efterfrågan på rekreationsområden och rekreationsaktiviteter förändras, och vi vet mycket litet om vad framtidens turister kommer att vilja ha. Genom ett varierande utbud och flexibilitet i uppbyggandet av näringen kommer det att visa sig.

Engelsmannen Edward Davis, företrädare för världens ledande konsultföretag inom turistområdet, yttrade nyligen inför Marknadsföreningen i Stockholm: Turistlandet Sverige är hemligast i världen. Han ställde också frågan varför vi i Sverige är så dåliga på att tala om vad som finns att uppleva hos oss.

Det verkar som om hemlighetsförhållandet håller på att lösas upp. Allt fler vet vad vårt land har att bjuda på. Nu gäller det naturligtvis att få dem att också uppleva det, när de så önskar. Då skall vi se till att det inte blir ett begränsat klientel som får den upplevelsen. För var och en en bit Sverige, skulle mottot vara – och då menar vi verkligen var och en. Men det är något helt annat än att med stöd av olika slag syfta till att göra hela Sverige tillgängligt för alla. Det fria valet får aldrig åsidosättas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer vid utskottets betänkande som har mitt namn som första namn.

Anf. 3 KARL BOO (c):

Herr talman! Turist- och rekreationspolitiken i vårt land har många dimensioner. Som näring har den stor tyngd och för vissa bygder och landsdelar avgörande betydelse för sysselsättning och utveckling.

Samtidigt är turismen en näring innefattande stora exportmöjligheter, dvs. möjligheter att dra hit utlandsbesökare och därtill konkurrera med utländska turistmål. Vi har med t. ex. våra fjäll unika möjligheter till detta. Också i övrigt har vi goda förutsättningar genom omväxlande natur, god miljö och stora kulturvärden.

Även om huvudlinjerna skall vara näringsinriktade, får vi inte bortse från att strukturen och utvecklingen bör innefatta förutsättningar för sociala utjämningsfaktorer. För detta krävs ett varierande och rikt utbud med stora valmöjligheter.

Den proposition som ligger till grund för ifrågavarande utskottsbetänkande bygger på ett omfattande utredningsmaterial. Med hänsyn till detta underlag innehåller propositionen egentligen få konkreta förslag till riksdagen. Det mesta skjuts på framtiden, till nya överväganden, ny planering och ställningstaganden i annat sammanhang.

För att en samlad turist- och rekreationspolitik skall kunna formuleras krävs ytterligare arbete och ställningstaganden.

Propositionens målformuleringar för turist- och rekreationspolitiken är av mycket allmän natur och beträffande de statliga insatserna också rätt begränsade. De statliga insatserna skall enligt propositionen i första hand vara att förbättra möjligheterna för marknadsföringsinsatser, och åtgärder skall vidtas för att bevara basresurserna för turism och rekreation, dvs. naturvård samt natur- och miljöskyddsåtgärder. Det senare är självklara åtgärder, som inte enbart kan relateras till turism och rekreation.

I en motion från centerpartiet har vi utöver målformuleringarna i propositionen hävdade att en realistisk turist- och rekreationspolitik måste formuleras från flera utgångspunkter. Utöver turism- och exportsynpunkterna är det, som jag sade tidigare, nödvändigt med ett hänsynstagande till de sociala aspekterna av verksamheten som sådan.

Det är inget tvivel om att det fortfarande är många familjer – speciellt barnfamiljer – som inte har råd att åka på semester. Vid behandlingen av regeringens proposition 1975:46 om planering och samordning av samhällets insatser för rekreation och turism betonades vikten av att inriktningen måste vara sådan att åtgärderna kom alla till godo. Tvärtemot vad utskottets ordförande sade vill jag hävda att den principen fortfarande bör vara med i bedömningarna.

Det är tillfredsställande att en majoritet i utskottets betänkande understryker att det är viktigt att i princip alla medborgare bereds möjlighet att ta del av sådana värden som turism i Sverige kan erbjuda och att de också kan utnyttja sin fritid i sådana former som var och en önskar. Det är angeläget att samhället på olika sätt gör de svagast ställda grupperna och individerna delaktiga i de rekreationsmöjligheter och den turism som vi har icke minst inom Sveriges gränser. I denna del vill jag instämma i det uttalande som utskottets majoritet har gjort.

I propositionen föreslås att Turistrådet får i uppdrag att utarbeta en samordnad strukturplan för utveckling av turism och rekreation. Denna övergripande plan skall enligt propositionen tas fram i samverkan med berörda myndigheter.

Vi menar från centern att detta är en byråkratisk och kostnadskrävande åtgärd. Som framgår av reservation 2 anser vi att det är väsentligt att rådet liksom övriga organ får ta steget från planering till handling och verkställighet. Fortsatt översiktlig planering kan i stället för att underlätta snarare

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

hindra en sådan utveckling.

Branschstudier bör vara ett normalt inslag i Turistrådets verksamhet som sådan. Genom en ökad efterfrågan på anläggningar för turism kommer de i dag färdigplanerade objekten självklart att kunna förverkligas tidigare.

För att turism skall kunna utvecklas krävs en effektiv marknadsföring. Det bör vidtas många åtgärder i detta avseende. Jan Hyttring kommer senare i debatten att belysa de synpunkter som vi från centern vill hävda.

I likhet med rekreationsberedningen anser vi att det bör vara möjligt att utnyttja beredskapsmedel – utan hinder av reglerna för lokaliseringsstöd – för investeringar i turist- och rekreationsanläggningar. Detta yrkande följs upp i reservation nr 6.

Vi vill också höja beloppet för sådana ärenden som skall delegeras till arbetsmarknadsstyrelsen till 15 milj. kr., från föreslagna 10 milj. kr. Denna synpunkt följs upp i reservation nr 5.

Bland de organisationsförändringar som föreslås i propositionen är att ansvaret för den verksamhet som sjösäkerhetsrådet bedriver skall läggas på naturvårdsverket. Ett enhälligt utskott avvisar detta förslag. Utskottet erinrar om att sjösäkerhetsrådet har lång erfarenhet och mycket goda kunskaper om säkerhetsfrågor i avseende på bl. a. fritidsbåtsverksamheten. En centralisering av rådets verksamhet till naturvårdsverket skulle inte innebära några kostnadsbesparingar. Tvärtom kan man frukta att det då blev ett sämre resultat av verksamheten.

Jag vill beklaga att utskottet inte har gjort samma bedömning när det gäller fjällsäkerhetsrådet. I reservation nr 10 föreslås avslag på propositionen i denna del. Skälet är att fjällsäkerhetsrådet i dag har mångsidiga kunskaper också på regional och lokal nivå och att länsstyrelserna i fjällänen genom sin representation i rådet har ett avgörande inflytande på dess verksamhet. Trots sina låga kostnader har fjällsäkerhetsrådet fungerat väl. Därför finns det enligt vår uppfattning ingen anledning att centralisera rådet till naturvårdsverket.

Till sist, herr talman, några ord om Turistrådets kanslis lokalisering. Från centerns sida tycker vi att det är självklart att när nu förändringar sker beträffande Turistrådets verksamhet också frågan om dess kanslis lokalisering prövas. Vi anser det naturligt med hänsyn till rådets uppgifter för forskning och utbildning att kansliet lokaliseras till någon av utbildningsorterna Östersund, Falun-Borlänge eller Kalmar. Som representant för Dalarna ser jag självklart helst att Falun-Borlänge kommer i fråga. Jag vet att länsstyrelsen i Kopparbergs län har gjort framställningar till regeringen i denna fråga.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna som undertecknats av Jan Hyttring och mig och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Den aktuella propositionen och det aktuella utskottsbetänkandet behandlar de mål och riktlinjer för turist- och rekreationspolitiken som skall gälla framöver samt principerna för det statliga stödet. Det låter bra

och ambitiöst, men som vanligt när man diskuterar turistnäringens möjligheter, rekreationsbehoven för människorna och näringspolitiska insatser är det en viktig bit som saknas – kommunikationerna. Verkligheten är den att även om man har de underbaraste naturupplevelser, allt som hör ihop med en bra rekreation och den bästa tänkbara service, men detta fina turistmål saknar snabba och billiga kommunikationer, då är det i alla fall stängt för en bredare allmänhet. Det är ganska meningslöst att fastställa statliga stödåtgärder för att bygga liftar och anläggningar och att förbättra trivsel och service på turistorten, när man inte samtidigt kan diskutera och fatta beslut i den viktiga frågan om hur man bäst kan resa till och från turistorten i fråga.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om den framtida trafikpolitiken; men när man har läst propositionen och har lyssnat till den debatt som föregick riksdagsbeslutet, finner man ytterst litet av prognoser över hur en framtida utbyggnad av turismen kommer att påverka trafikunderlaget. De båda ämnesområdena turism och kommunikationer står som två fristående pelare utan något beslutsmissigt samband.

Jag har belysande exempel från mitt eget hemlän Västerbotten. Vi har en fjällnatur som i mångfald söker sin like i landet. Vi har vidare fina anläggningar och bra service. Men vi har bedrövliga kommunikationer både då det gäller pris och tidsåtgång.

Beträffande t. ex. tågtrafiken har diskussionen gällt om vi skulle få behålla persontrafiken på tvärbanan Hällnäs-Storuman – inte hur man kunde bygga ut och förkorta restiderna vid tågresandet så att det blir synkroniserat med utbyggnaden av själva fjällanläggningarna. Otaliga uppvaktningar har också gått till militära myndigheter, luftfartsverket och regeringskansliet om att få använda ett militärt flygfält i Gunnarn för turistcharter, men ingenting har hänt.

Detta var exempel från Västerbotten.

Vad vi saknar i dag är en totalbedömning av turistiska utvecklingsmöjligheter för ett område och de samordnade beslut som också innefattar förbättrade kommunikationer. En statlig satsning på utbyggda kommunikationer kan helt eller delvis motiveras med de trafikströmmar som följer med en utbyggd turism. Jag tycker att det är märkligt att trafiken i samband med både närturism och fjärrturism behandlats så litet i propositionen och i utskottsbetänkandet; det senare är väl en följd av det förra.

Det förslag som den turist- och rekreationspolitiska utredningen lade fram 1983 hade stora brister. Åtta namngivna primära rekreationsområden ansågs särskilt attraktiva, och utredningen föreslog därför att staten borde göra speciella satsningar just i dessa områden.

Märkligt nog fanns inte något område i de tre nordligaste länen med i detta förslag, dvs. ungefär hälften av Sveriges yta skulle inte ha fått del av denna satsning. Sedan utredningen lagts fram har den också använts av AMS som underlag för dess beslut om beredskapspengar till turistanläggningar. Utredningens status som remissorgan är märklig, eftersom jordbruksministern nu har förkastat utredningens förslag till största delen och inte pekar ut några speciella områden före andra när det gäller de framtida satsningarna.

Det ställningstagandet skall jordbruksministern ha beröm för, och nu sporras Turistsverige av en konkurrens på lika villkor.

Efter denna inledande översikt skall jag motivera några av de reservationer som folkpartiet ställt upp för. I reservation nr 1, där tillsammans med moderaterna, angående riktlinjer för turist- och rekreationspolitiken föreslår folkpartiet en satsning på marknadspolitiska och mera generella åtgärder som ett medel att förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation på fritiden. Vi anser att den bärande idén skall vara att det är människornas individuella önskemål som skall styra formerna för turism och rekreation.

I reservation nr 4, också där tillsammans med moderaterna, poängterar vi att Turistrådet i sitt arbete skall satsa på utökad turism och rekreation i hela landet. Om statligt stöd skall utgå till något projekt skall det avgöras från fall till fall.

I reservation nr 10, tillsammans med centerpartiet och moderaterna, anser folkpartiet att fjällsäkerhetsrådet i dag omfattar en tillräckligt mångsidig sakkunskap och att länsstyrelsernas avgörande inflytande i rådet har gett en nödvändig stadga åt verksamheten. Rådet har, kort formulerat, fungerat bra och till låga kostnader. Vi anser därför att den nuvarande organisationen skall bibehållas och att det inte finns några skäl att inordna fjällsäkerhetsrådets verksamhet under naturvårdsverket.

I reservation nr 11 tar folkpartiet upp den gamla frågan om Riksidrottsförbundet även i fortsättningen skall vara förmyndare över Friluftsfrämjandet och en del andra främjarorganisationer när det gäller det statliga organisationsstödet. Det är obegripligt att utskottsmajoriteten halsstarrigt håller fast vid den gamla ordningen, trots att Friluftsfrämjandets verksamhet nära hör samman med Turistrådets uppgifter. Det statliga stödet till Friluftsfrämjandet och andra friluftsorganisationer bör därför handhas av Sveriges Turistråd. Friluftsfrämjandet har själv sagt att det hör hemma i Turistrådets organisation med avseende på sin verksamhet, och då är det obegripligt att utskottsmajoriteten anser sig veta bättre och bestämmer att det är Riksidrottsförbundet som skall sköta granskningen av deras stat.

Än en gång: Utskottsmajoritetens beslut är obegripligt och ett uttryck för en förmyndarmentalitet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till alla de reservationer som är undertecknade av folkpartiets representanter i utskottet och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 5 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det är en händelse som ser ut som en tanke att just kulturutskottet behandlar turist- och rekreationspropositionen, som inte innehåller någonting om kultur. Det gör emellertid vpk:s motion till den proposition som vi behandlar i detta betänkande.

När det gäller turist- och rekreationspolitiken och dess synbara effekter framstår klyftorna som mycket tydliga. I det politiska sammanhanget är de än tydligare, och det visar även detta betänkande. Det visar också Ingrid Sundbergs anförande här allra först – i ett försvar för klassklyftorna och den

kommersiella lönsamheten i turistnäringen.

Vpk har under många år drivit krav på en minskning av dessa klyftor. Vi har föreslagit ett kraftigt utbyggt stöd till kommunerna och andra allmännyttiga kooperativa och fackliga organ och stiftelser, så att de kan organisera och förvalta anläggningar i de attraktiva naturområdena. Vi har föreslagit stöd som gör det möjligt att stoppa privata markköp inom primära rekreationsområden, stöd för att underlätta en utveckling av närmiljön och vardagsfritiden, den permanenta boendemiljön och möjligheterna till skapande verksamhet. Vidare har vi föreslagit omfattande regionalpolitiskt stöd till kommuner som inom sina gränser har primära rekreationsområden, och statliga subventioner som gör det möjligt för vanliga människor utan kapital, för barnfamiljer, handikappade och lågavlönade att utnyttja fritidsutbudet.

Det visar sig, som vi har påpekat i vår motion, att det finns en klar motsättning mellan turism och rekreation. Det är en väldig skillnad mellan å ena sidan turism som näring och dess nationella ekonomiska intresse, som det talas mycket om, och å andra sidan människornas behov av rekreation. I det första fallet styr pengarna – objekten skall vara lönsamma. I det andra fallet är det fråga om verklig rekreation för de människor här i landet som behöver den. För vår del är det det sistnämnda som gäller.

Näringsintresset formar alltså en konsumtionsinriktad turistindustri i dagens läge. Det är kriteriet på den industri som vi tydligen skall utveckla i det här landet. Vi menar att det stöd som skall gå till turism och rekreation skall uppfylla minimikravet att det skall vara anpassat till dem som bäst behöver det – även till de handikappade. Det skall också ta vara på de natur- och miljövärden som finns. Man skall se till att man kan utnyttja den natur som finns i omgivningen. Det är alltså en helt annan turist- och rekreationspolitik än vad man tänker sig i dag. Jag kan se motsatsen i de sommarland som dyker upp runt om i landet.

Det gäller också att ge mycket större stöd för turism och rekreation till kommunerna, som får bära en mycket stor kostnad för närturism.

När det gäller riktlinjerna för rekreationspolitiken har vi krävt att man tar hänsyn till vanliga människor utan kapital, barnfamiljer, handikappade och lågavlönade, att man tar hänsyn till de sociala aspekterna och inte minst kulturmiljöns samband med turism. Utskottet säger att det i stort sett instämmer i detta – att i princip alla medborgare skall beredas möjlighet att ta vara på dessa värden, att man skall se till att minska de existerande ekonomiska hindren för att utnyttja turism och rekreation i Sverige. Och jag tackar för det. Men det stockar sig naturligtvis litet i halsen när man sedan kommer till de konkreta åtgärderna.

I fråga om kollektivtrafiken och transportpolitiken och dess samband med turistnäringen håller jag med Rune Ångström helt och hållet – där finns det inget samband. Det gäller framför allt järnvägarna och deras utbyggnad och satsningen på kollektiva rabatter och riktade resor, framför allt till människor som har det sämre ställt i samhället.

Vi har i vår motion tagit upp ett exempel – det finns många andra. Vi har tagit upp Västerdalsbanan, som skulle kunna gå till det södra fjällområdet

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken.
m. m.*

och byggas ut. Den skulle kunna vara lönsam ur samhällets och människornas synpunkt. Nu har regeringen sagt att den första delen av Västerdalsbanan, mellan Borlänge och Malung, alltså till Malungsfors, skall säkras. Men fortfarande återstår att bygga ut den resterande biten från Malung till Sälen och kanske vidare ända upp till Särna, för att banan skall ingå i en riktig turistsatsning.

När man kommer till konkreta åtgärder kommer det fram vad det egentligen handlar om i dagens Sverige. Vi har föreslagit ett kraftigt stöd till kommuner samt allmännyttiga, kooperativa och fackliga organ, för att de skall kunna investera beträffande drift och anläggningar i de attraktiva naturområdena. Vi har föreslagit att privata markköp i primära rekreationsområden skall hindras, och vi har föreslagit regionalpolitiskt stöd, statliga subventioner till dem som behöver det och att lokaliseringsstöd skall ges endast till de anläggningar som utnyttjas av alla människor.

Men då är det definitivt stopp i utskottet. Visserligen är en ny naturresurslag på gång, men utskottet säger ingenting om att man skall stoppa privata intressen i de primära rekreationsområdena, utan man bara antyder att man kanske skall ta större hänsyn. Utskottet säger att kraven är så stora att man egentligen inte kan göra något åt dem. Departementschefen har understrukt att man skall ta bort de klyftor som finns för vanligt folk när det gäller att utnyttja turism och rekreation. Och så hänvisar utskottet till departementschefen, som säger att det är på arbetsmarknads-, familje-, bostads-, social- och kulturpolitikens område som de generella åtgärderna skall vidtas.

Då kan man ställa sig frågan: Vad är det som är på gång inom arbetsmarknadspolitikens område för att få i gång en folkturism? Är det på gång särskilda bidrag till barnfamiljerna inom familjepolitiken? På bostadssidan: Är det på gång ingrepp i de primära rekreationsområdena där? Socialt sett: Skall de handikappade få extra stöd när det gäller turismen? Och på kulturpolitikens område: Skall det bli stopp för den typ av Sommarland som nu dyker upp överallt i landet?

Nej, såvitt jag vet finns det inga sådana åtgärder planerade. Det går alltså att uttala vackra mål, men när man kommer till det konkreta är det stopp. Snart kommer det väl att sägas att budgetunderskottet är så stort att vi inte kan ha någon turism här i landet för det vanliga folket. Det vore i så fall slutsatsen av den här propositionen.

Jag vill också ta upp de Sommarland som dyker upp runt om i landet och som är den stora faran. Det är ett slags nöjesfält i naturen, helst nära en sjö i kuperad omgivning. Där skall man inrätta konstgjorda sjöar för simning och kanot, vattenrutschbanor, studs mattor m. m. Det är rena Vilda Västern. Folk skall betala inträde, och dessa områden kan också vara inhägnade.

Detta sker trots att vi har en så vacker och rik miljö i vårt land. Det är naturligtvis de kommersiella intressena som gör intrång. Det värsta exemplet har jag i min hemregion, där knätofskulturen skall utnyttjas till bristningsgränsen. Jag tänker på Sommarland i Leksand, där också naturvårdsverket säger nej. Där skall man inhägna området och stoppa människorna från att vandra fritt. Det är ett av de värsta exempel som finns i dag. Man har tillåtit

att bygga ett staket 700 meter uteder den vackra Siljanstranden.

Det är oerhört viktigt att detta någon gång stoppas. Jag skulle vilja fråga utskottets talesman: Tänker man försöka ingripa mot denna utveckling, som nu lavinartat drar fram över Sverige? Det är en rent kommersiell turist- och nöjesnäring. Hela Sverige är ett vackert Sommarland. Vi kan väl vara utan denna s. k. turism.

Vpk har under många år drivit kravet på en semesterrekreationsfond som skall kunna ge fackföreningarna möjlighet att köpa och bygga fritidsanläggningar. Det skall vara en fond som kan ge semesterbidrag till lågavlönade som har alltför litet pengar för att kunna få riktig vila och rekreation. Den skall byggas upp med hjälp av en avsättning på 0,1 % av företagets omsättning. Det skulle ge 600 milj. kr. på ett år. De här frågorna var aktuella i LO på den tiden då Gunnar Nilsson var ordförande. I min fackförening, Domnarvet, har vi i en utredning konstaterat att det är alltför många av de vanliga metallarna som inte kan få någon form av rekreation under semestern.

Detta förslag avstyrks av utskottet – jag höll på att säga naturligtvis, eftersom utskottet företräder de kommersiella intressena.

Men jag vill också peka på det som är positivt i årets avtalsrörelse, nämligen att de fackliga organisationerna satsar på särskilda semesterpotter, så att dessa människor får en litet större möjlighet till rekreation. Men mycket återstår ännu att göra för att de här människorna skall få möjlighet att fara till något bra område. Där har fackföreningsrörelsen en viktig uppgift att fylla framöver, och staten bör stödja detta.

Sammanfattningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 8. Vi har fått våra riktlinjer tillstyrkta, men ej de åtgärder som skall fylla riktlinjerna med ett konkret innehåll.

Anf. 6 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! I den proposition som riksdagen nu har att behandla konstateras att vårt land har unika förutsättningar för turism och rekreation. Att så är fallet behöver man bara kasta en blick ut genom fönstren i kammarfoajén för att se.

Vi har en omväxlande natur som erbjuder upplevelser året om. Vi har fjäll, vi har hav och vi har skogslandskap, urskogar, kultur- och odlingslandskap.

Kulturutplevelser av skilda slag kan man möta, alltifrån ett besök i en hembygdsgård i vilken socken som helst till det varierande utbud som erbjuds i våra större städer. Miljön är vänlig mot människor. Utrymme finns både för oss som bor här i landet och för de gäster vi kan ta emot från andra länder. Vi har luft, vatten och natur, och vi har den unika allemansrätten. Det är dessa goda förutsättningar den statliga turist- och rekreationspolitiken skall hjälpa oss att ta till vara på bästa sätt.

Även om det har fogats 15 reservationer till utskottets betänkande är det glädjande att kunna konstatera att de flesta avsnitt i propositionen kunnat samla en bred majoritet. Det är bra. Som en av socialdemokraterna i utskottet kommer jag att huvudsakligen uppehålla mig vid de övergripande

Nr 158

**Onsdagen den
30 maj 1984**

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

målen, vid strukturplanen, branschstudien, det statliga stödets utformning samt turistrådets organisation och arbetsuppgifter. De övriga avsnitten kommer senare Maja Bäckström att ta upp.

Under hela efterkrigstiden har vår fritid ökat. Det har skett genom arbetstidsförkortningar, längre semester och olika ledighetsförmåner. Tidpunkten för inträdet i arbetslivet har senarelagts genom längre utbildning. Pensionsåldern har sänkts. I takt härmed har också fritidens innehåll och möjligheter upplevts som allt väsentligare.

Utbudet av rekreationsaktiviteter och olika former av turism har ökat. Näringen har växt i omfång och betydelse. I dag vet vi att turism och rekreation sysselsätter många människor och omsätter mycket stora belopp. Betydelsen kommer sannolikt inte att minska i framtiden, utan det blir snarare tvärtom. Arbetstidens längd är föremål för fortsatta diskussioner, och det värde människor fäster vid sin fritid tenderar att öka ytterligare. Till detta kommer att vi nu har ett utomordentligt tillfälle att ge andra länders folk möjlighet till turism i vårt land.

Det stora värde de allra flesta tillmäter sin fritid visar hur betydelsefull den är för vår hälsa och vårt välbefinnande. De sociala målen för samhällets insatser framstår därför som mycket betydelsefulla. De formulerades i 1975 års beslut om turist- och rekreationspolitiken, och i utskottets behandling av årets proposition har vi särskilt poängterat de sociala aspekterna.

En mängd undersökningar från flera håll – LO:s fritidsutredning, Göteborgs universitet och TUREK, för att nämna några – visar att fritiden utnyttjas mycket olika av olika grupper i samhället. Tendensen är mycket klar: Med högre inkomster och längre utbildning ökar aktiviteterna på fritiden. Det gäller både längre sammanhängande ledigheter och utnyttjandet av anläggningar för närrekreation.

Mot den bakgrunden anser vi att det är riktigt att inrikta samhällets insatser på att ge fler möjlighet att utnyttja fritiden. Hindren för människor kan vara av många slag: ekonomiska, praktiska och inte minst psykologiska. Utskottet understryker därför att det är viktigt att i princip alla medborgare bereds möjlighet att ta del av de värden som turismen i Sverige kan erbjuda och att de kan utnyttja sin fritid i sådana former som var och en önskar. Samhällets insatser på rekreations- och turistområdet måste utformas så, att de kan komma alla till godo och bidra till att minska existerande sociala och ekonomiska hinder för att utnyttja de resurser för turism och rekreation som finns i Sverige. Bakom dessa tankegångar står socialdemokraterna, centern och vpk. – Det är betecknande att Karl Boo för en liten stund sedan citerade samma rader ur utskottets betänkande.

Moderaterna och folkpartiet har inte anslutit sig utan i en reservation tonat ner den sociala målsättningen. Det är beklagligt att så skett, och det är värt att notera den skillnad i synsätt som föreligger mellan å ena sidan centern, å andra sidan folkpartiet och moderaterna. Jag yrkar avslag på reservation 1.

Som jag tidigare nämnt har turismen vuxit till en betydande omfattning. Utvecklingen de senaste åren har varit gynnsam, inte minst tack vare devalveringen hösten 1982. Ändock har vi ett negativt turistnetto. Större

summer försvinner ur landet till andra länder än vad som flyter in.

Det finns goda utsikter att förändra detta på ett positivt sätt. Hittills har vi varit alltför blygsamma i marknadsföringen av vårt land som turistmål.

Vi kan förändra förhållandena på två sätt.

För det första kan vi ta emot långt fler besökare utifrån än i dag. Vi har utrymme och plats för det. Näringen har i stort en god kapacitet, och semestermålens kvalitet och attraktionskraft är tillräcklig för att intressera många fler gäster. Det behövs en ökad marknadsföring. Sverige som turistland kan bli bättre känt utomlands.

För det andra måste vi lära oss själva att i större utsträckning upptäcka de möjligheter Sverige har för rekreation och avkoppling för oss själva. Det är inte säkert att gräset är grönare på andra sidan Östersjön eller vid Medelhavet. Sannolikt är det inte så.

De här två vägarna att öka våra möjligheter på turistområdet har beaktats i propositionen.

Om vi dessutom, utöver att förändra våra egna semestervanor, lyckas stimulera de grupper som i dag inte förmår utnyttja fritiden att göra detta i det egna landet, ökar vi också underlaget för turistnäringen och ger den en chans att ytterligare utvecklas.

Därmed är vi inne på ett område av stor betydelse. Den svenska turistnäringen har i dag en god kapacitet, på en del håll är det t. o. m. nära en överetablering, men den har ekonomiska svårigheter att dras med. Utnyttjandegraden är genomsnittligt för låg, många bäddar står tomma alltför lång tid av året. Det är därför nödvändigt att finna åtgärder som kan förlänga säsongerna. En spridning av semestrarna och av sportlovsveckorna är vägar som nämns i propositionen. Andra sätt kan vara att erbjuda ett mer varierat aktivitetsutbud och en inriktning på grupper som inte måste följa arbetslivets rytm, t. ex. pensionärer. Huvudprincipen för statens stöd bör därför vara att medverka till åtgärder som ökar kapacitetsutnyttjandet och förlänger säsongerna.

För att få ett samlat grepp på de statliga insatserna föreslås i propositionen att Sveriges Turistråd omorganiseras och får ta över vissa uppgifter som i dag ligger på naturvårdsverket och att rekreationsberedningens uppgifter överförs till rådet.

Förslaget innebär att rådets nuvarande stora styrelse minskas, att näringsens företrädare får inflytande via en referensgrupp och att de myndighetsfunktioner rådet övertar handläggs i en särskild delegation. Med den konstruktionen kan rådet behålla sin fria ställning på marknaden, behålla kontakterna med producent- och konsumentföreträdare och på ett smidigt sätt handlägga myndighetsärendena.

Det finns anledning att betona hur viktigt det är att rådet kan behålla och utveckla kontaktnätet. Inte minst gäller det samarbetet med lokala företrädare för näringen, turistorganisationerna, myndigheter och folkrörelserna. Kontakterna med folkrörelserna är angelägna, bl. a. för att nå de grupper som i dag inte utnyttjar sin fritid. I de motioner som lämnats med anledning av propositionen har dessa synpunkter förts fram från flera håll och från flera

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

partier. Det finns fog för att uppmärksamma detta.

När rådet börjar sitt arbete i den nya organisationen finns ett omfattande material samlat. Rekreatjonsberedningen och TUREK har lämnat ett stort underlag fyllt av idéer och förslag. Aktiviteten inom turistområdet är stor från näringsens sida, och i kommuner och landsting förbereds insatser. Vi har ansett det naturligt att Turistrådet åläggs att utarbeta en strukturplan som bör behandla förutsättningarna för olika resmål, tillgången på anläggningar, natur- och miljöförutsättningar, utflyktsmål och marknadsföringsåtgärder. Mot bakgrund av näringsens lönsamhet och ekonomiska problem har vi också sett det som naturligt att en branschstudie inarbetas i planen. Den borgerliga reservationen nr 2 avstyrks alltså.

När det gäller sjösäkerhetsrådet har utskottet gått ifrån propositionen. Vi har observerat att motion 2728 är bemannad med en besättning med mästarelotten Birger Rosqvist vid rodet. Vi har funnit det sannolikt att han med sin sjövana förmår lotsa den här båten till en säker hamn. Vi har alltså på den här punkten accepterat förslaget i motionen.

Till sist, herr talman, några ord om centerns reservation – det är nr 14 – om Turistrådets marknadsföring. Reservanterna säger att det är angeläget att underlätta hemmaturismen. Det kan ske, säger man, genom förbättrade bokningssystem och erbjudanden om charterresor i Sverige. Jag är något undrande över denna reservation.

I propositionen ägnas ett stort avsnitt åt utvecklingen av semesterpaket som på ett enkelt sätt kan försäljas och som skulle underlätta marknadsföringen utomlands och inte minst här hemma. Jordbruksministern meddelar också att han tänker ge Turistrådet möjlighet att bilda BOKSER Turistservice AB, ett företag som skall vidareutveckla och ansvara för ett bokningssystem för turistservice. Mot den bakgrunden förefaller centerreservationen närmast vara ett försök att slå in redan öppna dörrar.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till kulturutskottets betänkande 1983/84:22 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 7 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! För en gångs skull verkar det som om den politiska skiljelinjen inte skall dras mellan socialdemokraterna och moderaterna utan mellan regeringen och de socialdemokratiska ledamöterna i kulturutskottet.

Anders Nilsson betonade värdet av 1975 års beslut, att de sociala aspekterna skulle beaktas och att man skulle inrikta samhällets möjligheter på att undanröja olika hinder. Vad regeringen skriver – jag skall här citera vad som står på s. 5 i propositionen – är just det som Anders Nilsson beklagar sig över att moderaterna biträder:

”De turist- och rekreationspolitiska målen bör vara dels att genom marknadsföringsåtgärder och utveckling av turistnäringen åstadkomma förbättringar i svensk bytesbalans, regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga effekter m. m. samt dels genom generella åtgärder inom olika områden förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation på fritiden.”

Nu talar Anders Nilsson här om att undanröja hinder. Jag ställer frågan till utskottets talesman: Huru skall detta ske? Vilken typ av hinder som finns känner vi till. Jag använde uttrycket "rekreationssvaga" i mitt första anförande, och det är inte alls alltid detsamma som resurssvaga. Jag skulle vilja höra direkt från Anders Nilsson hur de hinder som de rekreationssvaga har skall kunna undanröjas.

Så bara ytterligare en sak, herr talman. Om gräset är grönare söderut eller inte spelar ingen som helst roll. Vad som spelar roll är om de enskilda människorna tycker att gräset där är grönare. Då reser de dit. Jag blir litet skrämmd av att höra att man genom strukturplaner skulle kunna fastställa utflyktsmål.

Herr talman! Som väl är fastställer svenska folket till stor del självt sina utflyktsmål.

Anf. 8 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Anders Nilsson poängterar, som han ser det, värdet av en strukturplan. Jag vill än en gång understryka vad jag tidigare har sagt, nämligen att vi bedömer det mer som ett hinder än som en utveckling att ånyo ta till byråkratiska former i den frågan. Det bör sedan självklart ankomma på de regionala och lokala organen att med sin kännedom om förutsättningarna se till att det sker något. Det är det viktigaste.

När det gäller branschstudierna är det alldeles uppenbart att Sveriges Turistråd i sin ordinarie verksamhet måste ta sig an just den här frågan för att göra en bedömning av utvecklingsarbetet inom branschen. Det bör vara dess naturliga arbetsuppgift, och den skall därför inte läggas på en speciell utredning.

När sedan Anders Nilsson ställer sig frågande till vad vi menar i reservation 14 vill jag understryka att vi i den först tar upp frågan om den marknadsföring som olika organ bör bedriva i utlandet. Jag sade tidigare att Jan Hyttring skall utveckla den saken vidare. Därutöver är det inte helt okänt att försöken till bokningssystem och andra åtgärder inte har varit särskilt framgångsrika. Jag har själv erfarenhet av det från mitt arbete i Kommunförbundet, och där fördes omfattande diskussioner om den saken. Det krävs tydligen fortsatt utvecklingsarbete för att nå goda resultat.

Herr talman! Jag skulle också vilja kommentera vad Lars-Ove Hagberg sade om Sommarland i Leksand, men till den frågan får jag återkomma i annat sammanhang.

Anf. 9 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Anders Nilsson ville ge särskilda direktiv för de enskilda människorna då det gäller att utnyttja rekreationsmål av olika slag. Ingrid Sundberg har här redan utvecklat de principiella tankegångarna. Men jag vill ändå ytterligare understryka att vi i folkpartiet anser att den bärande idén skall vara att människornas egna önskemål skall styra formerna för turism och rekreation. Så bör en turist- och rekreationspolitik se ut i ett fritt samhälle.

Sedan yrkade Anders Nilsson som vanligt avslag på det förslag som denna gång återfinns i reservation 11. Anders Nilsson och jag har haft en debatt i den frågan förut, men det finns en skillnad mot tidigare, och det är att i det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar har Turistrådet fått en förstärkt position som samordnande organ för turism och rekreation. I den funktionen sammanfaller Turistrådets verksamhetsområde med den verksamhet som Friluftsrådet och andra friluftorganisationer bedriver.

Friluftsrådet säger självt att det hör hemma under Sveriges Turistråd. Jag måste fråga Anders Nilsson: Vet Anders Nilsson och utskottsmajoriteten bättre än Friluftsrådet vilken verksamhet detta har och var den hör hemma?

Jag påstår än en gång att det är förmyndarmentalitet att framhärda i att Friluftsrådet mot sin vilja skall ligga kvar under Riksidrottsförbundet. Friluftsrådet bedriver ingen tävlingsverksamhet, vet inte Anders Nilsson det?

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Anders Nilsson talar om övergripande turism- och rekreationsfrågor men kommer inte gärna till konsekvenserna. Det är inte riktigt hans bord.

Jag ställde konkreta frågor om hur man skall åstadkomma det som utskottet skriver om på s. 12 i betänkandet, där det står att turism och rekreation skall komma alla till del. På s. 28 i betänkandet säger utskottet att de hinder som finns skall undanröjas, men det skall ske genom generella politiska åtgärder. Vilka generella politiska åtgärder är då på gång för att förverkliga målsättningen? Ett mål som inte uppnås är väl inte mycket att ha egentligen.

Vad är det för någonting på arbetsmarknads-, familje-, bostads-, social- och kulturpolitikens områden som det gäller? Jag tycker att Anders Nilsson skall redovisa något som kan tänkas.

Vilka åtgärder på arbetsmarknadsområdet är det fråga om? Är det en semesterfond för fackföreningsmedlemmar t. ex.?

Åtgärder inom familjepolitiken, är det särskilt stöd till barnfamiljer?

Är det inom bostadspolitiken fråga om att verkligen sätta stopp för spekulationen i fjällvärlden t. ex.?

Och vad är det inom kulturpolitiken? Finns det några åtgärder som stoppar företeelser av typen Sommarland? Det är ju en kulturpolitisk fråga av högsta dignitet egentligen.

Vad betyder det att man vill satsa på marknadsföring? Blir det ytterligare exploatering, typ Sommarland, för att få hit utländska turister? Det måste ju finnas någon gräns för vad denna marknadsföring skall användas till. Det står i betänkandet vad strukturplanen skall syfta till – man skall titta över marknadsbedömningar och lönsamhetskalkyler. Jag är mycket oroad av strukturplaner, marknadsföringsbedömningar och allting annat i det här sammanhanget. Vart kommer det att leda? Blir det fler Sommarland? Det är min huvudfråga till Anders Nilsson.

Sedan vill jag också säga att när det gäller lokaliseringen av Turistrådet ser jag gärna att det hamnar i Falun-Borlängeområdet.

Och så den allra sista frågan: Är det kulturutskottets mening att det skall göras ekonomiska satsningar för att de lågavlönade skall kunna få bättre möjligheter till rekreation och vila?

Anf. 11 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Ingrid Sundberg och Rune Ångström att det finns inte någonstans, vare sig i propositionen eller i utskottets betänkande eller i mitt anförande, någonting som säger att vi vill styra de enskilda människornas val av semester mål.

Jag citerade vad som står i utskotts betänkandet, där vi understryker att det är viktigt att i princip alla medborgare bereds möjlighet att ta del av de värden som turismen i Sverige kan erbjuda och att de kan utnyttja sin fritid i sådana former som var och en önskar. Där sägs ju klart och tydligt att det är individens val som skall gälla – men den delen av utskottets betänkande har Ingrid Sundberg reserverat sig mot!

För min del kan jag inte se någon motsättning mellan de sociala målen och generella åtgärder. Det är lätt att ta ett exempel.

Vi kommer om några dagar att diskutera barnfamiljernas situation.

Det har konstaterats genom undersökningar att barnfamiljerna inte utnyttjar semestrar och fritid på ett så aktivt sätt som andra grupper och att kvinnorna i barnfamiljerna har en betydligt kortare fritid än männen. Generella politiska åtgärder som syftar till att stärka barnfamiljernas ställning går såvitt jag förstår helt i linje med de sociala målen.

Beträffande strukturplanen nämnde Karl Boo i inledningen av sitt anförande att propositionen innehåller få konkreta förslag och att det krävs ett fortsatt arbete på det här området. Men det är ju precis det som strukturplanen syftar till. Och när det gäller branschstudien är alla tydligen överens om att fortlöpande genomgångar av ekonomin i branschen är nödvändiga. Jag kan inte se att det är något fel att det i arbetet vid sidan om Turistrådet kommer in en utomstående myndighet, i det här fallet industriverket, som får göra den här studien. Det brukar alltid tillföra flera synpunkter om någon utomstående kommer in i ett arbete.

Anf. 12 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Anders Nilsson här gick in på en kommande debatt, nämligen den om familjestödet. Vad diskussionen här rör sig om är frågan om turist- och rekreationspolitiken och om man inom den skall förorda selektiva åtgärder eller generella.

Jag är medveten om att också utskottsmajoriteten i sin skrivning har kravet på generella åtgärder, men samtidigt har man i den del av utskottets betänkande som resulterade i ett tillkännagivande tagit upp frågan om 1975 års beslut om sociala mål och undanröjandet av hinder. Min fråga var: Vilka hinder avser man när det gäller utnyttjandet av våra turist- och rekreationsanläggningar? Om Anders Nilsson menar att det är det totala stödet till

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken*
m. m.

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

barnfamiljerna som är aktuellt kan jag hålla med om det, men i så fall fanns det ingen anledning att göra den ändring av propositionens målsättning för turist- och rekreationspolitiken som de socialdemokratiska ledamöterna har gjort.

Till sist vidhåller jag att Anders Nilsson i sitt anförande talade om att man inom arbetet med strukturplanen osv. kunde arbeta med utflyktsmål; jag sade inte semester mål. Jag uttrycker fortfarande tveksamhet inför att man genom någon form av strukturplan kan styra människors önskemål eller vilja till något som passar myndigheterna att åstadkomma. Där går en avgörande skillnad mellan de socialdemokratiska och de moderata ledamöternas uppfattningar.

Anf. 13 KARL BOO (c) replik:

Herr talman! Det är viktigt att vi följer upp de målsättningar vi ger uttryck för i olika sammanhang, t. ex. när det gäller att minska byråkratin i samhället och ge ökat inflytande åt regionala och lokala organ. Strukturplanefrågan är en typisk sådan fråga där vi nu har anledning att bedöma att de regionala och lokala planerna har god kännedom om uppgiften och kan klara den. En övergripande riksplanering är därför obehövlighet och felaktig.

Beträffande de sociala målsättningarna menar jag självfallet att om vi har ett varierande utbud så att det står öppet för alla att få den typ av rekreationsförutsättningar som de önskar, då har vi också skapat en socialt inriktad struktur på det här området.

Herr talman! Jag tycker därför att det inte är felaktigt att säga att vi också med generella åtgärder kan ha en socialt inriktad målsättning med i blickfånget.

Anf. 14 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång slå fast att det skall vara människornas önskemål som skall styra formerna för turism och rekreation. Det är en fri samhällssyn, och den vill vi i folkpartiet slå vakt om.

Jag noterar att Anders Nilsson inte svarade på min fråga i min replik om Friluftsförbundets organisationstillhörighet. Jag kanske få svar i en andra replikomgång.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Att Anders Nilsson inte svarar tar jag som bekräftelse på min oro för att de sociala målen inte är så mycket värda, men det är tydligen de generella åtgärderna i det här sammanhanget. Det finns inget exempel på vad det skall vara för någonting och vilka förutsättningar som finns. Naturligtvis beklagar jag å Ove Karlssons och vpk:s vägnar att de sociala målen så att säga hänger i luften.

Nu andades i varje fall Anders Nilssons senaste replik någon form av fördelningspolitik, där familjestödet skulle ingå. Då frågar man sig om hela turist- och rekreationspolitiken skall underordnas denna politik, där lönerna skall hållas tillbaka. Vi har fått en marginalskattesänkning för högre

inkomsttagare. Vi har ingen skärpt skatt av betydelse på förmögenhet och spekulationsvinster.

Det är i alla fall de sämst ställda i dagens samhälle som inte får något stöd genom de generella åtgärderna på det politiska planet. Då hänger fortfarande de sociala målen i luften.

Till sist vill jag direkt fråga Anders Nilsson – han har ju en replik kvar: Skall 700 meter av Siljans strand stängas av för Sommarland?

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Anf. 16 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill betona vad jag sade i min förra replik: att jag inte kan se någon motsättning mellan de generella åtgärder som behövs och de sociala mål som vi satt upp. Vi har i utskottsbetänkandet inte gått in på selektiva åtgärder av olika slag, utan vi har tillstyrkt propositionens förslag om generella åtgärder. Sedan är det givet att vid näringslivets hanterande av detta kommer en mängd selektiva åtgärder in av den typ som jag nämnde i mitt anförande – paketresor som skulle tillhandahållas på ett enkelt och lätt sätt. Det är faktiskt lättare att köpa en paketresa med allting inbegripet till ett Medelhavsland än en resa till många orter i Sverige. Vi har ju det här med bokningssystemet o. d. Det gäller de grupper som jag nämnde. Anledningen till att de har svårt att utnyttja fritiden är ofta psykologisk – man vet inte hur man skall bära sig åt, allting skall vara lättillgängligt osv.

Till Rune Ångström vill jag säga beträffande Friluftsförbundets organisationstillhörighet att vi hade en debatt om detta för bara någon månad sedan här i kammaren. Jag har inte någon anledning att ta upp tiden och ånyo gå in på den frågan.

Andre vice talmannen anmälde att Rune Ångström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Vi har en del mindre organisationer som har till uppgift att främja turism och rekreation samt att svara för opinionsbildning och andra uppgifter som har med säkerheten att göra. Myndighetsansvaret och medelstillsdelningen uppvisar beträffande flera av dessa organisationer en mycket splittrad bild, vilket i vissa fall rättas till i och med propositionen och detta betänkande.

I andra fall har utskottet, såsom framgått av den redovisning som utskottets ordförande lämnat, gått emot propositionen och bifallit den fempartimotion och det yrkande i en motion av Jan-Eric Virgin och mig som kräver att sjösäkerhetsrådet bibehåller sin tidigare självständighet som myndighet. Som framgått av tidigare inlägg har sjösäkerhetsrådet liksom fjällsäkerhetsrådet arbetet obyråkratiskt och med god förankring i de myndigheter och organisationer som har med säkerhetsfrågorna att göra. Det är emellertid ologiskt av utskottet att vilja bibehålla sjösäkerhetsrådet och samtidigt enligt propositionen förorda att naturvårdsverket övertar fjällsäkerhetsrådet. Majoriteten bör ha svårt att förklara den distinktion som

man gjort mellan dessa båda väl fungerande säkerhetsråd. Även utan socialdemokraternas medverkan hade det genom vpk:s inställning förelegat en majoritet för ett självständigt sjösäkerhetsråd, vilket inte är fallet i fråga om fjällsäkerhetsrådet. Man måste fråga sig om det är vpk som styr socialdemokraternas ställningstagande. Moderaterna, centern och folkpartiet har här intagit en konsekvent ståndpunkt – båda råden bör vara självständiga.

Turistrådet kommer i fortsättningen att ha ett övergripande ansvar för båtlivsfrågor. Därmed försvinner i praktiken naturvårdsverkets roll som central myndighet för båtlivet. Naturvårdsverkets tidigare anslag för fritidsbåtstrafiken upphör, och de medel för utvecklingsarbete som tidigare stod till verkets förfogande överförs till Turistrådet.

Anslagstilldelningen till sjösäkerhetsrådet skall fortfarande enligt utskottet gå genom naturvårdsverket, och därmed är ansvaret för båtliv och sjösäkerhet klivet. Ett förslag från min medmotionär och mig, att på Turistrådet lägga hela ansvaret för den myndighetsservice som fortfarande tillkommer sjösäkerhetsrådet, har inte fått utskottets gehör, vilket jag beklagar.

Ett speciellt kapitel är stödet till Friluftsförbundet. Vi moderater har tidigare tillsammans med folkpartiet krävt att främjandeorganisationerna vad beträffar medelstilldelningen skulle frikopplas från Riksidrottsförbundet och få sina anslag, eventuellt genom samarbete mellan främjandeorganisationerna, direkt från regeringen. Friluftsförbundet bör trots att det liksom Svenska Turistföreningen intimt samarbetar med Turistrådet ha en gentemot rådet självständig ställning, och vi moderater vidhåller vår uppfattning på den punkten, medan folkpartiet önskar inordna främjandet under Turistrådet. Jag misstänker att den sistnämnda lösningen för främjandet skulle innebära en näst bästa lösning, bättre naturligtvis än utskottets förslag.

Som framgår av reservationer och särskilda yttranden vill vi från moderat håll i så hög grad som möjligt begränsa Turistrådets myndighetsfunktioner till förmån för dess mer angelägna uppgifter.

Jag vill slutligen yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 10.

Anf. 18 JAN HYTTRING (c):

Herr talman! Turismen har blivit en fullvärdig näring vid sidan av mer etablerade näringsgrenar. Andra näringar har dock ett mer utbrett stöd än turismen. Inom turismen går det enligt vår åsikt att göra mycket med små medel. Det rör sig om en utbredd småföretagsamhet i det här landet, och vi hittar nästan inga stora företag som sysslar med turism.

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera några av centerns reservationer till kulturutskottets betänkande.

I reservation 3 diskuterar vi begreppet primärt rekreationsområde. Bakgrunden till att man skulle ha primära rekreationsområden var att dessa skulle ha riksintresse – det skall alltså inte bara föreligga lokalt intresse. Tanken var också – och förhoppningar ställdes på – att man för dessa områden skulle få ett statligt stöd av något så när stor omfattning. Nu har det

emellertid blivit så att man inte längre kan märka detta stöd till dessa områden, och vi ifrågasätter i denna reservation om begreppet primärt rekreationsområde egentligen längre har någon betydelse. Det är i vart fall så att alla dessa projekt måste bedömas utifrån sin egen nytta och bärighet.

Det finns många sätt att utnyttja privata fritidshus, som inte används under stora delar av året för turism. Med anledning av den diskussion som tidigare har förekommit här i kammaren vill jag framhålla att ett sådant utnyttjande av privata fritidshus faktiskt skulle ge boende- och rekreationsmöjligheter för många människor till mycket rimliga kostnader. Det skulle också ge viktiga sysselsättningstillskott i de glesare befolkade delarna av Sverige. Det är också vanligtvis där som man kan göra dessa satsningar.

Vi hade i går här i kammaren en debatt om bl. a. IKS-stödet. I vår reservation 7 säger vi att stöd bör utgå för upprustning av uthyrningsstugor även i de fall där IKS-stödet inte är tillämpligt. Det gör vi med tanke på att många av stugorna är av så låg standard att det i dag inte är möjligt att hyra ut dem genom de förmedlingsorgan som finns. Med de höjda gränser som vi från centern föreslog när vi i går debatterade IKS-stödet skulle det här ges möjligheter att på förmånliga villkor rusta upp uthyrningsstugor.

I reservation 6 anser vi att det inte skall vara något hinder att få beredskapsmedel till turistanläggningar, även om det utgår lokaliseringsstöd. Det finns faktiskt delar i landet där båda dessa instrument behöver användas för att man skall få bärighet för investeringarna.

Reservation 12 handlar om en översyn av naturvårdsverkets uppgifter. Nu får Turistrådet ett större ansvar, samtidigt som en del uppgifter ligger kvar på naturvårdsverket. Vi konstaterar att vissa arbetsuppgifter och bevakningsområden uppenbarligen strider mot varandra. Det skulle i detta läge ha varit rimligt med en översyn av naturvårdsverkets uppgifter, så att man inte bygger in motstridiga intressen mellan Turistrådet och naturvårdsverket.

I reservation 13 tar vi upp frågan om upphävande av viss kungörelse. Det har tidigare utgått stöd till den del av det rörliga friluftslivet som utgörs av fritidsbåtsverksamheten. Antalet turister som kommer med båt har ökat i landet. För att bl. a. få ett bättre miljöskydd har det varit angeläget att det har kunnat ges bidrag till sanitära anläggningar. Nu föreslås att detta statsbidrag skall tas bort, medan vi reser vanter förordar att det också fortsättningsvis skall kunna utgå.

Reservation 14 har delvis diskuterats i den tidigare debatten. Reservationen handlar om Turistrådets marknadsföring. Vi från centerns sida skulle, som Anders Nilsson uttrycker sig, här ha slagit in öppna dörrar. Om man har arbetat en tid med turistfrågor vet man att marknadsföringen har varit en ständigt aktuell diskussionsfråga. Hur kan vi, genom att bättre använda de kanaler vi har i landet, få ett ökat antal utländska turister hit till Sverige och samtidigt åstadkomma anläggningar som gör det möjligt för svenskar att till rimliga kostnader få rekreation och semester i sitt eget land? Dessa faktorer är direkt avhängiga av varandra.

I allmänhet, med mycket få undantag, har de anläggningar för semester och rekreation som finns i landet en för kort utnyttjandetid. Genom en aktiv

marknadsföring utomlands, där man har semesterperioder som delvis inte sammanfaller med de svenska, kan vi få en bärlighet på dessa anläggningar som gör att det dels blir prismässigt intressant att sälja utomlands, dels blir lägre kostnader för våra egna invånare när de använder anläggningarna.

Marknadsföring är ett område som det är ganska svårt att arbeta med, och det kostar rätt mycket pengar. Vad vi pekar på i denna reservation är att man bättre borde utnyttja möjligheterna att i samråd med exempelvis Exportrådet, som har många utlandskontakter, och vissa stora företag, som i allmänhet inte sysslar med turistfrågor, använda kanaler ut i världen för att därmed kunna tjäna det dubbla syftet att dels sälja svenska industriprodukter, dels också sälja turism.

Reservation 15 handlar om spridning av sportlov och semester. Det talas också om denna spridning i propositionen. Framför allt sportloven sprids i dag över ett antal veckor. Vi kan konstatera att semesterspridningen är ganska ringa i vårt land. Det är fortfarande så att en stor anhopning människor skall ha rekreation under semesterperioden i juli, den s. k. industrisemestern:

När det gäller skolornas sportlov används inte samtliga veckor som står till förfogande, och vi framhåller i denna reservation att man med litet större ansträngning skulle kunna använda fler veckor för sportlov, utan att det skulle inverka menligt på undervisningen. Huvudsaken är naturligtvis att man med denna spridning inte ställer till problem i skolan, men vi tror inte att det skulle bli fallet.

Slutligen, herr talman, skulle jag något vilja kommentera det särskilda yttrandet nr 1, som handlar om de olika regionala satsningarna. Utskottet säger att man givetvis måste bedöma detta lokalt och regionalt, att man måste göra avvägningarna även om de är svåra. Vi vill med det särskilda yttrandet påpeka att det finns många projekt som är bra lokalt och regionalt. Det finns emellertid små i dag möjligheter att förverkliga dem, eftersom det saknas ekonomiska medel. Det blir då inte fråga om en svår avvägning utan om att skaffa nödvändiga resurser för att förverkliga projekten. Problemet är alltså egentligen inte avvägningar mellan olika projekt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga centerreservationer och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 19 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall ta upp de frågor i betänkandet som handlar om primära rekreatiomsområden, närrekreation i storstadsområden, utveckling av närmiljön, transportfrågor och forskning och utbildning. Till dessa delar av betänkandet finns fogade reservationerna 3 och 4 samt de särskilda yttrandena 1, 2 och 3.

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i de nämnda delarna och avslag på reservationerna 3 och 4.

Det råder en långtgående enighet inom utskottet i de nämnda frågorna, möjligen med undantag av vissa spörsmål om de primära rekreatiomsområdena.

Först tar jag upp vissa frågor om primära rekreationsområden, där de båda nämnda reservationerna finns.

De primära rekreationsområdena har tilldragit sig stor uppmärksamhet i ärendet, särskilt i motioner som väcktes under den allmänna motionstiden. Detta är naturligt mot den bakgrunden att rekreationsberedningen föreslog att statliga insatser borde styras till de åtta primära rekreationsområden som hade den största besöksfrekvensen. Eftersom regeringen inte har ställt sig bakom detta förslag, har motionerna i väsentliga avseenden blivit tillgodosedda genom propositionen.

Som framgår av betänkandet kan de primära rekreationsområdena sägas karakteriseras av att i fråga om dem gäller som särskild riktning i den fysiska riksplaneringen att planeringen skall utgå även från syftet att områdena skall kunna på ett ändamålsenligt sätt användas för rekreation och turism. Det grundläggande syftet med att peka ut 25 primära rekreationsområden var att skapa dels handlingsfrihet i fråga om markanvändning, dels skydd mot olika former av oönskad exploatering.

Regeringen förbereder nu en proposition om en ny naturresurslag, i vilken skall ingå ett kapitel med särskilda hushållningsbestämmelser för vissa större områden. Dessa skall ersätta de geografiska riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen och därmed också reglerna om de primära rekreationsområdena. Riksdagen kan således räkna med att få ta ställning till de här aktuella frågorna inom kort – ja, sannolikt redan under våren 1985.

I reservation 3 av centerledamöter i utskottet uttalas bl. a. att de primära rekreationsområdena inte bör ha något företräde i anslagssammanhang. Med anledning av detta uttalande kan bara konstateras att det inte finns några regler som ger dessa områden sådant företräde. Med hänsyn till vad som i övrigt anförs i reservationen hänvisar jag till det kommande förslaget till naturresurslag. I samband med den propositionen får riksdagen anledning att bedöma om begreppet primära rekreationsområden i fortsättningen skall ha någon självständig betydelse.

Också i fråga om reservation 4 kan jag fatta mig kort. Såvitt jag förstår har reservationen tillkommit uteslutande som en följd av att reservanterna – i reservation 2 – motsatt sig att Turistrådet får i uppdrag att utarbeta en särskild samordnad strukturplan för utveckling av turism och rekreation. I sak synes reservanterna vara överens med majoriteten, i vart fall av reservationstexten att döma. Reservanterna vill nämligen liksom majoriteten att motionärernas synpunkter på och förslag om satsningar i olika områden skall beaktas i Turistrådets arbete.

Jag tar härfter upp frågan om närrekreation.

Kommunerna har i första hand ansvaret för att utveckla åtgärder på detta område, och det gör de i många fall på ett mycket bra sätt. Kommunerna satsar mycket stora belopp på fritidsverksamhet – det rör sig om flermiljardbelopp – och idrott och friluftsverksamhet har, tror jag man vågar säga, hittills hävdats sig mycket väl i den konkurrens om resurserna som råder.

Detta innebär dock inte att vi kan vara nöjda. Vi vet att stora grupper av befolkningen inte utnyttjar de möjligheter till rekreation nära bostaden som

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

finns. Som jordbruksministern framhållit i propositionen bör det vara en viktig uppgift för kommunerna att förbättra förutsättningarna för de underrepresenterade grupperna – jag nämner då som exempel barnfamiljer, pensionärer, handikappade och kvinnor – att utnyttja befintliga anläggningar. Jag tror att det ofta inte är fråga om brist på möjligheter eller brist på resurser som gör att människorna inte tar till vara möjligheterna till närrekreation.

En viktig orsak, som också jordbruksministern pekat på, är bristen på information. Det finns även andra orsaker. Jag finner det därför angeläget att än en gång understryka vad Anders Nilsson utförligt tagit upp tidigare och som utskottet ansett vara så viktigt vid behandlingen av propositionen, nämligen att samhällets insatser på det här området måste utformas så, att de kan komma alla till godo och bidra till att minska de existerande sociala och ekonomiska hinder för att utnyttja resurserna som föreligger.

Behovet av närrekreation i storstadsområdena skapar särskilda problem. Vi har fått detta illustrerat på ett utmärkt sätt i den motion som väckts av John Johnsson och andra motionärer från Skåne. Jag vill också nämna att utskottet vid en kort studieresa till det aktuella området i sydvästra Skåne fick problematiken ytterligare belyst. Härvidlag hänvisar jag till den utförliga framställning som finns i betänkandet på s. 18 och 19. Problemen får i det stora hela lösas av kommunerna själva, men Turistrådet kommer, som utskottet påpekat, att få en betydelsefull roll, eftersom rådet skall arbeta med rekreations- och bidragsfrågor. Vad utskottet särskilt understryker är vikten av att formerna för den regionala samordningen snarast löses. Att ett bra fungerande samarbete kan kräva uppoffringar från kommuner som i markhänseende är bättre gynnade än andra, skall inte förnekas. Jag tror dock på solidariteten även kommuner emellan.

Då det gäller en vpk-motion om statliga insatser för att underlätta tillkomsten av områden för odlingslotter och koloniträdgårdar tillgodoses i viss mån motionärernas önskemål genom det beslut riksdagen tidigare i år fattat på förslag av bostadsutskottet. Genom särskilda bidrag skall det bli möjligt att försöksvis stödja tillkomsten av bl. a. odlingslotter och koloniträdgårdar för att därigenom förbättra de sociala kontakterna mellan de boende. Utskottet är här helt enhälligt. Det särskilda yttrandet från moderata samlingspartiets och folkpartiets ledamöter förklaras av att dessa partier i bostadsutskottet motsatte sig en medelsanvisning för ändamålet. När riksdagen därefter följt utskottsmajoriteten råder det inte längre någon oenighet om motionskraven i kulturutskottet.

Även när det gäller det avsnitt i betänkandet som avser transportfrågor är vi helt eniga i utskottet. Det särskilda yttrandet från de borgerliga partierna är en följd av att dessa partier har en avvikande mening i trafikutskottets yttrande, som förlorat sitt intresse sedan kammaren fattat beslut om att inte gå med på en uppluckring av Gotlandsbolagets monopol på Gotländstrafiken.

Med de turistvärden Gotland har – jag tänker då som ledamot i kulturutskottet inte minst på de rika kulturhistoriska värdena – är det viktigt

att man kan ta sig till ön på ett bekvämt och så långt möjligt billigt sätt. Trafikutskottet har i många sammanhang sysslat med Gotlandstrafiken till sjöss lika väl som med flygförbindelser. Jag tror personligen att en färjeförbindelse som innebär att man kan resa direkt från Stockholm skulle vara av stort värde. Frågan är, som framgår av betänkandet, föremål för prövning. Den bör inte föregripas.

Då det gäller en vpk-motion om den s. k. Västerdalsbanan kan man, som framgår av betänkandet, konstatera att banan kommer att överföras till riksnätet och upprustas. Motionen är i huvudsak tillgodosedd.

Slutligen kommer jag in på forskning och utbildning, där utskottet också är helt enigt. På utbildningssidan vill jag peka på att högskoleutbildningen för turistnäringen nyligen setts över och att man inom skolöverstyrelsen planerar att ta fram en högre specialkurs i turistservice. Det arbete som således är aktuellt bör inte föregripas. Redovisningen i utskottsbetänkandet visar att utbildningssidan på turistområdet uppmärksammas på en rad håll.

Då det gäller forskningen vill jag särskilt understryka vikten av forskning om förutsättningarna för den enskilde att utnyttja sin fritid för rekreation och turism. Detta ligger i linje med utskottets allmänna inställning till turism och till rekreationspolitiken. Jag vill också peka på att en särskild samarbetsorganisation för forskare – forum för fritidsforskning – nyligen har bildats. Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrker vi motionerna.

Anf. 20 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! I Svenska Dagbladet i lördags kunde man läsa att det blivit dyrt för svensken att semestra utomlands. I artikeln gavs tips om vilka länder som alltså är billiga för oss svenskar att turista i. Däremot stod det inte ett ord om hur billigt det blivit att turista i Sverige – både för svenskar och för utlänningar.

Artikeln var naturligtvis god konsumentupplysning för alla som tänker sig att turista utomlands – och det har som bekant många gjort under senare år. Resebyråer och charterföretag har blivit en storindustri. Man har lyckats få oss svenskar att upptäcka andra länder som turistmål. Det motsvaras dess värre inte av ansträngningar att få turister i andra länder att upptäcka Sverige. Resultatet har blivit en kraftig obalans. Som framgår av en bild, som åtminstone är tydlig på TV-skärmarna, är obalansen mycket påtaglig. Antalet utresor från Sverige per charter var tusen gånger större än antalet inresor till vårt land.

Jag missunar inte en enda svensk att se sig om i världen. Men jag unnar många fler utlänningar att få ta del av vårt fantastiska land och att leva billigt och handla billigt i Sverige – för det kan turister från andra länder nu göra.

Men det är som om turistnäringen aldrig blir tagen riktigt på allvar hos oss. Den ses över axeln i många sammanhang.

Trots att vi bara har utnyttjat en bråkdel av Sveriges resurser är turistnäringen nog nu redan större än vi i allmänhet tänker på. Av den bild som nu visas framgår hur turistnäringen när det gäller exportvärdet förhåller sig till några andra branscher. Turistnäringen är då större än t. ex. träindu-

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

strin – en av svensk ekonomis hörnstenar.

Också om man mäter i antal sysselsatta är turistnäringen betydande – över 100 000 årsanställda, dubbelt så många som t. ex. inom bankväsendet.

Men – och det är min poäng – turistnäringen skulle kunna vara mycket större.

Det sägs att det nu har skett en kraftig förbättring av turistresorna till Sverige. Det är en sanning med mycket stora reservationer. Som framgår av den bild som nu visas kan man tillspetsat säga att det är norrmännen som har börjat tälta i vårt land. Vad som har ökat är nämligen antalet campingnätter från några få länder. Men stagnation eller minskning av övernattningar i hotell och stugbyar är också sanningen.

Av nästa bild framgår att devalveringarna 1981 och 1982 på sammanlagt 26 % har lett till en ökning av antalet bäddnätter på endast 14 %. Det är en sämre utveckling än för annan exportindustri. Stagnation kännetecknar turistnäringen i denna mening.

Nu har vi emellertid chansen. Svensk turism kan få en dramatisk ökning om alla hjälps åt. De båda devalveringarna sänkte alltså valutans värde med 26 %. Vår momsåterbäring är 19 %. Sammantaget blir det alltså 45 % reduktion av priserna i Sverige för utlandsturister jämfört med vad som var fallet för några år sedan. Vi har i många avseenden blivit ett lågprisland för de stora turistländerna – t. ex. USA, Västtyskland och England. Men vi vet att denna fördel snabbt krymper samman. Det gäller att nu etablera Sverige som turistland.

Andra länder har lyckats i liknande situationer. Av den bild som nu visas framgår hur Finland förvaltade motsvarande läge när man devalverade där 1978. Det blev sålunda en kraftig ökning av utlandsturismen till Finland som resultat.

Är det då något att stå efter att få en ökad turistström till Sverige? Är det kanske bara nackdelar? Bortsett från att vi borde unna folk i andra länder lyckan att uppleva svensk vildmark, svenska björkhagar, våra glittrande vikar och kulturminnesmärken och vår inlagda sill, är det en mycket god affär att locka turister från andra länder till Sverige.

En kalkyl kan se ut så här.

Netto lämnar turisterna efter sig 1 100 milj. kr. i vårt land. Därtill kommer skatteinkomster från de anställda i turistnäringen. För att tjäna dessa pengar satsar staten endast ca 25 milj. kr. i marknadsföring. För det får man alltså en återbäring på 1 100 milj. kr. Det får sägas vara en god utdelning. Åtskilligt mer kan satsas innan risk föreligger för att man skulle ha kastat pengarna i sjön. Om vi sålde lika mycket turism till utlandet som Norge och Finland gör per capita, skulle den siffran vara dubbelt så stor. Ändå är det inte i första hand staten som borde satsa mer pengar på att sälja Sverige utomlands utan näringslivet. Om man bortser från färjorna och SAS, som av naturliga skäl måste investera i marknadsföring av resor för att hålla sin verksamhet i gång, är svenskt näringslivs investeringar i utlandsturism, som framgår av den bild som nu visas, nästan obefintliga. De kan uppskattas till knappa 10 milj. kr.

Ändå finns det mycket goda motiv för näringslivet att upptäcka denna

marknad. Överkapaciteten i hotell och stugbyar är oacceptabelt stor. Den bild som nu visas gäller 1977. Den övre delen av varje figur motsvarar den outnyttjade kapaciteten. Inte ens halva kapaciteten utnyttjas alltså. Efter 1977 har kapacitetsutnyttjandet ytterligare försämrats. Rabatterna kan som synes göras mycket stora för att öka beläggningen. Tomma sängar kostar också pengar, liksom tomma restauranger och affärer.

Handeln har också skäl att nu kasta blickarna mot utlandsturismen. Så dyster som det framgår av den bild som nu visas bedöms utsikterna vara. Efterfrågan här hemma räcker inte till för att undvika en kraftig minskning av efterfrågan. Handels chans och räddning ligger i tillresande från andra länder. Man måste så att säga importera köpkraft.

Vad som krävs för att man skall kunna göra något åt saken är att olika intressen samordnas. I dag finns nästan inga organiserade kontakter mellan de berörda intressenterna. Det borde vara en uppgift viktigare än många andra för regeringen att se till att den samordningen sker. Var och en av dessa intressenter har en alltför begränsad del av marknaden för att klara marknadsföringen. Sammantagna kan däremot resurserna bli mycket stora och utbytet bli omfattande. Här ligger också en betydande del av lösningen både på våra problem med sysselsättning och bytesbalans och när det gäller branschens lönsamhet.

Herr talman! Nästa år, 1985, fyller Svenska turistföreningen 100 år. Förberedelserna är i gång för att celebrera det på olika sätt. Tillsammans med staten, kommuner och turistnäring i vid mening borde detta märkesår vidgas till att bli genombrottsåret utomlands för Sverige som turistland. Alla förutsättningar finns. Det som saknas är att någon sätter sig i spetsen för en gemensam offensiv.

Vissa kontakter har tagits i detta syfte, och idéer finns. Regeringens ansvarige är kontaktad och uppmärksammas på möjligheterna. Att regeringen inte intresserar sig för den här debatten bådär dock inte gott. Vad som skulle behövas är, att regeringen ser möjligheterna och tar sitt ansvar. Den borde med omedelbar verkan tillsätta en exekutivkommitté med stora befogenheter att tillsammans med alla intressenter redan nu förbereda åtgärder som gör 1985 till det år då Sverige äntligen upptäcks som turistland. 1985 borde bli det år då vi på allvar öppnar Sverige för turismen och hälsar alla välkomna till vårt land. Ansvaret faller tungt på regeringen om inte chansen nu tas att öppna Sverige för en ökad turism från utlandet.

Anf. 21 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Den proposition som vi nu har att ta ställning till förefaller vara ett något magert dokument ställt mot den bakgrunden att förarbetet utgjorde ett mycket omfattande material. Det finns anledning att räkna med att det återstår en del arbete att göra på detta område, men många förväntningar har under utredningsarbetets gång skapats ute i län och kommuner. Jag tänker något kommentera Per-Axel Nilssons och min motion, nr 2729, som behandlas i kulturutskottets betänkande 22.

Hundratusentals människor i vårt land tycker att Gotland är ett attraktivt

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken*
m. m.

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

turistmål. Vi har en variationsrik och annorlunda natur, vi har miltals med fina sandstränder, massor av soltimmar och i övrigt ett mildt klimat. Allt detta inbjuder till bad och rekreation. Vi har också intressanta fornminnen, säregen bebyggelse och genuina fiskelägen. Vi har 92 medeltida kyrkor med för Norden enastående konstskatter, och vi har Visby med sin ringmur och ståtlig medeltidsbebyggelse i övrigt. Allt detta ger Gotland en särprägel av ovanligt rik kulturbygd inom ett ganska begränsat område. Alla dessa fakta är väl kända och utnyttjas givetvis i marknadsföringen av Gotland som turistort. Och vi delar så gärna med oss av våra tillgångar.

Vad som gör oss litet bekymrade är emellertid att officiell turiststatistik nu visar att antalet turistande besökare minskar på Gotland, medan Sverige i övrigt ökar sin andel. Detta sker trots att undersökningen Turism-Fritid-82 fastställt att ca 2,3 miljoner svenskar känner till Gotland och anser att det är ett turistmål som lockar. Denna siffra var högre än för något annat semester mål i Sverige.

I propositionen redovisas de hinder som begränsar många människors möjlighet att använda fritiden för turism och rekreation. Också vi på Gotland har ansett det naturligt att söka orsakerna till den nedgång som jag nämnde tidigare. Turismen är nämligen ur näringspolitisk synpunkt mycket viktig för regionen, och Gotland bör komma i åtnjutande av gynnsamma villkor för regionalpolitiskt och sysselsättningspolitiskt stöd. Detta har också Gotlands kommun framhållit i sitt remissvar över rekreatiionsberedningens betänkande.

Man bör också ha i minnet att Gotland har bara en turistsäsong per år, till skillnad mot fjällkommunerna, och det är därför nödvändigt att denna säsong kan förlängas. Det är nämligen stora svårigheter att förränta investeringar i turistnäringen med den korta säsong som vi nu har.

I propositionen talas om det angelägna i att höja lönsamheten inom befintliga områden och att anläggningarna borde utnyttjas bättre. En intensifierad marknadsföring, produktutveckling och förbättrade transporter är faktorer som kan medverka härtill.

Det kan utan tvivel slås fast att det är kommunikationerna till och från Gotland som utgör det största hindret för människor att förlägga sin semester dit. En angelägen fråga för transportrådet borde vara att medverka till förbättringar i vad gäller färjeförbindelserna med tidtabeller som är anpassade till turistresandet och till anslutande kollektiva förbindelser med färjelägena.

Den viktigaste frågan är ändå de höga resekostnaderna för att nå Gotland. Enligt tidigare riksdagsbeslut skall biljettpriiset på färjan vara jämförbart med SJ:s biljettpriiser klass 2 på motsvarande resesträcka. Det visar sig vid en jämförelse att så inte är fallet i dag. Jag skall inte närmare gå in på den problematiken här och nu, eftersom kammaren nyligen har beslutat om storleken på transportstödet till Gotland och jag i den debatten gjorde jämförelser, som visar att den s. k. vägprincipen inte längre gäller.

Det är emellertid uppenbart att en initialkostnad för resa till turistmålet för en familj på fyra personer runt 1 000 kr. avhåller åtskilliga turister från att

besöka Gotland. Och skall man söka efter hinder, kan man konstatera att det alltså är detta som är den besvärande tröskel som inte alla som vill orkar komma över. Denna gudabenådade plats på jorden har genom sitt geografiska läge på visst sätt alltså ett handikapp, som det borde vara möjligt att lindra.

Under månaden maj har Gotlandsbolaget prövat ett system med endagarsresor för 100 kr., ett försök som runt 10 000 människor tilltalats av – vilket kan bevisa att rabatterade resor är ett sätt att öka turismen. Detta har vi också påtalat i vår motion.

Detta är naturligtvis en fråga för transportrådet och Gotlandsbolaget, men just därför blir man en aning fundersam när trafikutskottet i sitt yttrande skriver att det är en angelägen uppgift för transportrådet att medverka till fortsatta rationaliseringar för att minska bidragsbehovet.

Vi anser nog att det är en lika angelägen uppgift att medverka till en tillfredsställande trafikförsörjning, och i detta begrepp måste vägas in människors möjligheter att semestra på Gotland och via olika former av rabatter ta sig över vattnet till rimliga kostnader.

En utökning av färjetrafiken till att omfatta fler hamnar, så att man utöver de nuvarande Nynäshamn, Oskarshamn och Västervik också trafikerar såväl Stockholm som Grankullavik på Öland, skulle verksamt kunna bidra till en ökad benägenhet hos turister att besöka ön. F.n. ligger ett förslag för prövning hos regeringen om att i syfte att förlänga turistsäsongen låta en av Gotlandsbolagets färjor angöra Stockholm under vår- och höstmånaderna. Jag skall inte på något sätt föregripa den prövningen. Här har jag samma uppfattning som Maja Bäckström i sitt inlägg gav uttryck för.

Linjeflyg har för nästa år planerat en satsning på Gotland med ett större antal turer, vilket i och för sig är tacknämligt. Möjligheterna att resa utökas då, men någon form av kostnadsreduktion har inte aviserats. Även där borde ett utvidgat rabattsystem innebära fördelar för turistnäringen.

Även möjligheterna till inkvartering är en viktig fråga, och det efterfrågas i ökad utsträckning billiga alternativ. Samhället har på olika sätt försökt stimulera tillkomsten av fritidshus till uthyrning i glesbygder. Men det är angeläget att ytterligare stimulansåtgärder vidtas, och en sådan form är då det nuvarande skattefria beloppet för uthyrning, som 1980 fastställdes till 4 000 kr. Detta borde räknas upp i förhållande till den kostnadsutveckling som förevarit och fortsättningsvis anpassas till denna utveckling.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag alltså konstatera att det är nödvändigt att vidta speciella åtgärder för att göra Gotland tillgängligt för den semesterplanerande svensken i allmänhet. Vi vill gärna dela med oss av alla de tillgångar som finns på vår underbara ö, men det är samtidigt en viktig näring för oss på Gotland. Det är därför av vikt att hinder för att utveckla denna näring i möjligaste mån undanröjs.

Anf. 22 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! Kulturutskottet framhåller i sitt betänkande 1983/84:22 att man anser det angeläget att de svagaste grupperna i samhället blir delaktiga

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

av den rekreation som turismen erbjuder. Man vill också att samhällets insatser på rekreations- och turistområdet skall komma alla till godo och på så sätt minska sociala och ekonomiska hinder.

Jag finner det därför oroväckande när Landstingsförbundet rekommenderar landstingen att gå den motsatta vägen och ta bort ett generellt rekreationsbidrag. Det är nämligen så, att detta bidrag utgår till en av de allra sämst ställda grupperna, nämligen personer med handikapp och behov av personlig service.

Över huvud taget har denna grupp endast i begränsad omfattning fått del av de stora satsningar som samhället hittills gjort på rekreationsområdet. Att samhället engagerar sig starkt i sin handikappolitik vet vi ju. Men det rekreationsutbud som finns för människor med handikapp står deras egna organisationer för. Dessa organisationer är De handikappades riksförbund, DHR, och Synskadades riksförbund, SRF.

Den hjälp samhället ger dessa organisationer har främst lämnats inom ramen för sysselsättningspolitiken, medan organisationerna själva fått ta ansvaret för att driva anläggningarna. Driftkostnaderna blir betydande, då man måste ha personal som dygnet runt kan ge sina gäster personlig hjälp. Under den senaste femårsperioden har DHR satsat 7 milj. kr. på rekreationsverksamheten, som är av mycket stor betydelse för personer med handikapp och servicebehov. Det skall också medges att DHR under senare år via socialdepartementet har fått 1 milj. kr. årligen. Detta är tacknämligt, men det räcker inte, utan det behövs ett ökat ansvar från samhällets sida.

Herr talman! I längden kan det inte vara en enskild organisations huvuduppgift att svara för en verksamhet som är ett komplement till samhällets insatser på rekreationsområdet. Jag tror inte att vi inom överskådlig tid kan bereda gruppen människor med handikapp och personliga servicebehov samma möjligheter till rekreation och semester som människor utan handikapp. Man måste alltså komplettera det allmänna rekreationsutbudet med de insatser som görs av exempelvis DHR.

Turistföreningen och Friluftsrådet har haft stor betydelse när det gäller turistutvecklingen. Samma betydelse har handikapporganisationerna haft när det gäller människor med handikapp och deras möjligheter till turism. Deras erfarenheter måste tas till vara inom Turistrådet, och det är väsentligt att den branschstudie kring turistnäringens problem som föreslås i propositionen griper sig an frågan om hur samhället skall stödja den speciella rekreationsverksamhet som en del organisationer erbjuder människor med handikapp.

Anf. 23 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Samhällets hantering av de frågor som rör rekreation och friluftsliv har under många år varit splittrad på olika myndigheter och institutioner. De frivilliga organisationerna har hela tiden krävt en bättre samordning. När nu regeringen lägger fram en proposition om rekreationsfrågorna sker det efter en lång tid av påtryckningar. Förhoppningarna har varit stora om att fritidsfrågorna äntligen skall tillmätas den betydelse som de

egentligen har. Besvikelsen blev därför desto större när nu regeringsförslaget lades fram.

Att göra Sveriges Turistråd till en huvudorganisation för rekreationsfrågorna kan i och för sig vara riktigt, men varför då inte ta steget fullt ut. Som det nu är förs vissa anslag och en del personal över från naturvårdsverket till Turistrådet. Naturvårdsverket mister sin roll som en myndighet som har att tillvarata den enskilda människans behov av rekreation och friluftsliv. Någon motsvarande uppgift ges inte åt Turistrådet.

I propositionen betonas flera gånger att Turistrådets främsta uppgift är att sälja Sverige åt utländska och svenska turister, och det är nog bra. Men man kan fråga sig vem som skall ta hand om den sociala delen. Kommer inte därmed sammanhängande frågor att försvinna hos det marknadsinriktade Turistrådet?

Inom naturvårdsverket är man osäker om sin roll i sammanhanget. Med detta förslag finns det ingen som bevakar och känner ansvar för de sociala rekreationsfrågorna. Besvikelsen bland de olika frilufts- och främjandeorganisationerna är stor.

Låt mig ta ett exempel som ligger mig nära, eftersom jag bor i Roslagen. Båtlivet där har för många skärgårdsbor en avgörande betydelse för uppehållet. Enligt regeringens förslag skall allt statligt stöd till båtlivet upphöra. Det gäller stödet till renhållningen, till gästhamnarna och till utprickningen. Naturvårdsverket kläds helt av i sin betydelse som båtlivsmyndighet, och Turistrådet ges ingen motsvarande funktion. Båtlivsfrågorna försvinner helt från regeringens horisont. Detta sker samtidigt som man inom de olika skärgårdslänen arbetar hårt för att behålla en levande skärgård. Skärgårdsbon kan i dag inte försörja sig på enbart jordbruk och fiske. En utökad turism är därför ett livsvillkor.

Jag och Gunnel Liljegren har i en motion föreslagit att resurser förs över från naturvårdsverket till Turistrådet för att stödja båtlivet. Det är inte fråga om några nya pengar, utan om en omfördelning för att båtturen skall utvecklas och ge möjligheter till uppehälle i glesbygdsområdena. Det gäller både i skärgårdarna och i våra större sjöar. Hur många affärer, restauranger och varv, för att bara ta några exempel, är inte beroende av båtfolkets inköp? Det är uppseendeväckande att regeringen utan någon som helst motivering bara lämnar denna viktiga fråga olöst.

Jag vill starkt framhålla båtlivets stora betydelse för möjligheten att bibehålla en levande skärgård längs de svenska kusterna. Utan en aktiv båtpolitik kommer talet om att bibehålla och öka sysselsättningen i skärgården att klinga falskt. Regeringen har i sitt förslag underlåtit att ta hänsyn till utkomstmöjligheterna för en minoritet av människor. Dessa möjligheter utgör ju grunden för en ökad satsning på båtturen.

Båtfamiljen lever med sin båt året runt. Båtlivet är nämligen en familjeaktivitet till skillnad från mycken annan fritidsverksamhet.

Båten är visserligen i sjön bara några månader om året, men på våren rustar man båten och på hösten och vintern har man kurser – navigationskurser t. ex. – andra studier, klubbverksamhet, vård av båtens tillbehör och

utrustning, och man planerar kommande sommar. Båten representerar kanske familjens samlade och välvärdade sparkapital under många många år. 100 000-kronorsbåten är faktiskt inte märkvärdigare än en vecka vid Medelhavet varje vinter.

Det är anmärkningsvärt att man avfärdar den del av rekreationsfrågorna som båtlivet utgör. I Sverige finns i dag uppskattningsvis 800 000 à 900 000 fritidsbåtar. Man kan förutsätta att varje båt årligen utnyttjas av minst tre personer, vilket innebär att båtlivet utgör en väsentlig del av kanske 2–3 miljoner svenskers rekreation.

Vad satsningen på en egen fritidsbåt innebär för benägenheten att förlägga sin semester till Sverige kan, som jag nyss sade, nog inte överskattas. Vår relativt orörda natur, våra unika skärgårdar, våra stora men ännu delvis okända kanalsystem och våra otaliga insjöar utgör också en stor resurs när det gäller marknadsföring med inriktning på utländska båtturister i Sverige.

För att möta en förväntad ökad båtturism fordras en breddning av beredskapen från både statlig och kommunal sida. Detta gäller beträffande såväl serviceutbudet som sjösäkerheten, och det är som sagt förvånande att man inte har berört dessa frågor i propositionen.

Enligt det förslag som läggs fram i propositionen skall naturvårdsverkets anslag för fritidsbåtstrafiken upphöra och verkets medel för utvecklingsarbete överförs till Turistrådet. Rekreationsfrågorna överförs enligt propositionen till stor del till Turistrådet utan att båtlivet dock på något sätt nämns. Vi anser att riksdagen egentligen borde uttala att båtlivsfrågorna bör beaktas vid Turistrådets handläggning av rekreationsfrågor. I vår motion har vi sagt att ytterligare en tjänst bör överföras från naturvårdsverket till Turistrådet.

Slutligen, herr talman, är jag naturligtvis tillfreds med att utskottet har ändrat på det som föreslås i propositionen när det gäller sjösäkerheten och tagit ad notam de synpunkter som framförts i de motioner som väcktes beträffande sjösäkerhetsrådet. Jag hoppas att det inte var bara därför att Birger Rosqvists namn fanns med utan att också de andra namnen tillmättes stor betydelse och framför allt att det var sakliga skäl som avgjorde.

Anf. 24 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med ett påpekande beträffande rekreationsberedningens förslag. Det har sagts här i debatten att det handlade om att styra de statliga insatserna till åtta områden. Jag vill för protokollets skull säga att så var naturligtvis inte fallet, utan det handlade om att man skulle göra det möjligt att i dessa åtta områden tillämpa stödformer som finns i många andra delar av landet.

Utgångspunkten var att det i dessa åtta områden, som besöks av en stor del av den svenska befolkningen, fanns och finns en rad problem som behöver rättas till. Näringen behöver konsolideras, det behövs kompletteringar, det finns anläggningar av skilda slag som har svårt att bära sig utan någon form av statligt stöd. Jag tänker bl. a. på uthyrningsstugor när det gäller att nå ut till en bredare grupp av allmänheten. Det handlar alltså inte om att styra de statliga insatserna till de åtta områdena utan om att ge möjligheter till

stödformer i dessa områden för att konsolidera verksamheter.

Jag tror att det är väldigt bra att turistrådet får ett mandat att utveckla turismen efter de riktlinjer som statsmakterna genom riksdagens beslut lägger fast här i dag, men det innebär naturligtvis inte att allt är färdigt i och med detta. Med utgångspunkt i det jobb som har lagts ner och det betänkande som är presenterat är det utmärkt att vi får en strukturplan som kan tjäna som underlag för det fortsatta arbetet för att få den samlade bedömning som har efterlysts inte minst av folkpartisten Rune Ångström. Därför ter det sig litet underligt när han talar om en samlad bedömning men samtidigt säger att det inte behövs något strukturplan. Det stämmer liksom inte. Avsikten med strukturplanen är just att man skall arbeta för en samlad bedömning inom turistrådets ram.

Det finns naturligtvis ingen större dramatik i det här. En stor del av det material som man behöver ha för att åstadkomma strukturplanen finns nämligen samlad i bl. a. rekreationsberedningens betänkande. Människor runt omkring i landet har arbetat från sina olika utgångspunkter för att utveckla turismen i vårt land.

Det är också litet egendomligt när Rune Ångström säger att människorna själva skall välja hur de vill ha det samtidigt som han beklagar sig över att det är problem i de norra delarna av landet. Om man skulle låta människorna välja – och det är naturligtvis riktigt – är ju situationen i dag den att de flesta besöken görs i Stockholm – omkring 22 % av besöken i form av utflykter går dit – och Göteborg, för att nämna den andra storstaden, där det handlar om 18 %. Om man sedan räknar upp de besöksmål som människorna väljer – det här man redan varit inne på tidigare i debatten – t. ex. Gotland, Värmland, Bohuslän, Halland och Dalarna – konstaterar man ju att det inte finns så mycket människor kvar. Om man skall kunna göra vårt land litet rundare, gäller det därför att i strukturplanen skapa möjligheter och peka på åtgärder för att klara de fina miljöer som finns bl. a. i Norrland. Det är alltså litet egendomligt att man då säger nej till strukturplanen, eftersom den bl. a. handlar om att man skall göra prioriteringar av olika insatser.

Strukturplanen är också viktig inte minst därför att det är angeläget att vi inte bygger några monument i vårt land utan prioriterar insatser utifrån de riktlinjer som statsmakterna har dragit upp. Det behövs också en samlad verksamhet i Turistrådet när det gäller de här frågorna, inte minst med tanke på att Turistrådet bör få en roll som innebär att det bedriver en aktiv verksamhet med olika folkrörelser för att den vägen ge möjligheter för en socialt inriktad politik på det här området.

Ingvar Björk var inne på ett område, nämligen de handikappade. Jag tror att det är angeläget att man på de olika områdena kan utveckla kontakter för att skapa möjligheter för en socialt inriktad rekreationspolitik.

Anf. 25 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Under många år som handelskammarchef med Västernorrlands och Jämtlands län som arbetsområde har jag haft många anledningar att följa och engagera mig i turistnäringen.

Nr 158

**Onsdagen den
30 maj 1984**

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Regeringens proposition om turist- och rekreationspolitiken är tyvärr enligt min mening en stor besvikelse. Den innehåller ingenting konkret för turistföretagen, och den ger inte turistföretagen någon vägledning för framtida satsningar. Allt som åstadkommes är en ökad byråkratisering av turistverksamheten, med Sveriges Turistråd som ett nytt ämbetsverk bland många andra.

Det turistföretagen noterar är att regeringen utlovar en strukturplan för hela näringen och en ny branschstudie. Det är ett typiskt socialistiskt påfund, när man inte vet vad man skall göra eller när man har ondskefulla avsikter, vanligtvis i strid med marknadsekonomins lagar och i strid med de önskningar och ambitioner både företagare och turister har.

Herr talman! Någon branschstudie behövs inte, inte heller någon strukturplan. Ingen bransch inom näringslivet är så väl utredd och så väl analyserad som turistnäringen. Kommuner, landsting, länsstyrelser, utvecklingsfonder och statliga utredningar har publicerat det ena betänkandet efter det andra. Utredningarna konstaterar ganska samfällt att lönsamheten i branschen är låg. Men varför föreslår då inte regeringen några åtgärder på detta område?

Situationen är den, att en turistanläggning i fjällregionen vanligtvis är lokaliserad långt ifrån de kommunala tätorterna. Till skillnad från företaget i tätorten måste turistföretaget binda kapital i vatten-, avlopps- och reningsanläggningar, även om vissa beredskapspengar finns till hands. Frågan om bostäder och personalen, särskilt för de säsonganställda, måste turistföretagaren lösa med eget kapital. Här går inte kommunerna in. Parkeringsplatser, inte bara för deras egna behov, utan även för andra besökare och fritidshusägare, binder också kapital. Det är då inte underligt att lönsamheten i branschen är låg. Skillnaderna i grundförutsättningar mellan att driva ett turistföretag och ett industriföretag i samma kommun är ganska stora.

Avskrivningarna av anläggningarna sprids ut på 40 år, trots att behovet av förnyelse och ingrepp i själva byggnaderna är stort, om man skall bibehålla sina kunder. En snabbare avskrivning är önskvärd för turistnäringen.

De säsonganställda betalar sina skatter i sin hemkommun, alltså vanligtvis inte i den kommun där turistanläggningen är belägen. Samtidigt är turistanläggningarna en hela Sveriges angelägenhet.

Det är därför enligt min mening angeläget att allt fler, inte minst inom jordbruksdepartementet och Turistrådet, övertygas om att en ökad lönsamhet, en ökad volym, en bättre fördelning av de fasta kostnaderna och en säsongutjämning kräver åtgärder av helt annat slag än dem som regeringen lägger fram i sin proposition. En lyckad marknadsföring med avseende på möjligheter att locka turister från de kontinentala länderna kräver moderna anläggningar. Medan gräset gror dör kon. Statliga anslag är motiverade, mera för anläggningar och för turistnäringen och mindre för Turistrådets växande byråkrati.

Herr talman! det är också värt att understryka kommunikationernas betydelse. Låt mig ta några exempel. Bättre broförbindelser från Frösön, där Östersunds flygplats är belägen, skulle göra hela västra Jämtland med både Åre och Storlienområdet attraktivare, förkorta restiderna och öppna char-

tertrafiken och ge denna en chans. Chartertrafik på Rörös flygplats skulle öppna hela västra Härjedalen för södra Sveriges turister. Bussar och bil kan inte konkurrera med flyget på långa avstånd. Varför händer ingenting på detta område? Det brådskar – detta budskap vill jag ge dem som representerar regeringspartiet.

Slutligen vill jag understryka att Turistrådet måste tillföras styrelsekompetens från vinter- och sommarturism. Detta har jag tagit upp i en motion under allmänna motionstiden. Bland turistföretagarna står denna kompetens att finna. Jag hoppas att regeringen och Turistrådet inser detta, när man efter riksdagens beslut skall sätta sig ned och komponera den nya styrelsens sammansättning och tillföra rådet en referensgrupp och en turistdelegation.

Herr talman! Med det sagda vill jag ansluta mig till de moderata reservationerna i detta betänkande.

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Anf. 26 ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Gör Sverige till århundradets turistland! Ja, detta något ovanliga förslag för vi, några socialdemokratiska ledamöter från Värmland, fram i motion 1983/84:2720 i anslutning till beredningen av turist- och rekreationspolitiken.

Motiveringen till detta förslag är att Svenska turistföreningen under nästa år kan fira sitt hundraårsjubileum. Det var nämligen den 14 februari 1885 som föreningen bildades, och den har sedan utvecklats till att bli världens näst största turistorganisation med nära 300 000 medlemmar. Detta bör naturligtvis uppmärksammas, vilket vi alltså föreslår ske bl. a. genom en internationell kampanj för Sverige 1985 – århundradets turistland.

Men motiveringen är inte bara turistföreningens jubileumsår. Sverige har, framför allt genom den senaste devalveringen, fått ett prisläge som gjort landet till ett lockande turistmål. Det finns därför också av denna anledning skäl att popularisera Sverige internationellt.

Konkret föreslår vi att riksdagen skall ge Sveriges Turistråd i uppdrag att ta initiativ till att före årets slut arbeta fram en slagkraftig kampanj för Sverige 1985 – århundradets turistland. Vi föreslår dessutom att denna kampanj skall genomföras i samverkan mellan stat, landsting och kommuner samt hela det svenska näringslivet. Näringslivet är ju på ett avgörande sätt beroende av det värdefulla tillskott av köpkraft som turisterna tillför landet, och det är därför rimligt att näringslivet får vara med och dela det ekonomiska ansvaret för turistinformationen utomlands. Hittills har det varit stat, kommuner och landsting som ensamma fått bära det ekonomiska ansvaret, och man kan ju beklaga att näringslivet inte tidigare har engagerat sig i turistfrågorna. Nu har vi oss dock bekant att näringslivet inte är ovilligt till ett sådant åtagande.

Tyvärr har kulturutskottet, som har haft att behandla det här ärendet, inte ställt sig bakom våra förslag så till vida att man vill ge regeringen till känna vårt specifika krav. I sin kommentar till motionen förutsätter utskottet att Svenska turistföreningens hundraårsjubileum och dess verksamhet för att uppmuntra svenskarna att lära känna sitt land kommer att uppmärksammas på olika sätt. Detta är vällovligt, men vårt krav i motionen är ju att

Turistrådet skulle gå *utanför* landets gränser och marknadsföra Sverige internationellt, vilket utskottet över huvud taget inte kommenterar.

Vi kan i och för sig ha förståelse för utskottets bedömning att riksdagen inte skall ge Turistrådet preciserade anvisningar om olika praktiska åtgärder i fråga om rådets arbete. Men nog hade det väl varit en styrka för Turistrådet om man hade haft ett uttalande från riksdagen i anledning av de aktuella motionskraven i ryggen då man skall lägga upp ritningarna för sitt arbete i anledning av Turistföreningens jubileumsår? Det är dock vår förhoppning att Turistrådet ändå tar till sig och seriöst prövar de förslag som framförts i den aktuella motionen. Liknande krav har dessutom kommit till uttryck i andra motioner i anledning av denna proposition, varför det finns en bred opinion bakom förslagen.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 27 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Regeringens proposition om turist- och rekreationspolitiken står i bjärt kontrast till vad socialdemokraterna talade om under de år de var i opposition, då de hade en lång rad mycket långtgående krav. Om man ser på vad propositionen innehåller måste man konstatera att där finns mycket få konkreta förslag. En mängd utredningar har presenterat förslag, och det har således funnits en rad sådana att ta upp till behandling, men regeringen har valt att inte föreslå några förändringar.

Den nu aktuella propositionen präglas framför allt av att man betonar valutabalansen, sysselsättningen inom branschen och företagsekonomi. Det är områden som var för sig är väsentliga och något som vi från centerns sida inte finner anledning att opponera oss emot. Men jag tycker att det är värdefullt att utskottet har balanserat den målsättning som angivits i propositionen med att betona att det finns anledning att se till att det vi tidigare lagt in i uttrycket om de sociala målen även i fortsättningen skall ha sitt värde. I de sociala målen kan man lägga in olika innehåll. Man kan exempelvis vidta många, var för sig kanske små, åtgärder som underlättar för människor att utnyttja de tillgångar som finns – jag skall återkomma till en del sådana förslag. Man kan också se till att man använder de existerande formerna av statligt stöd på ett sådant sätt att man tillgodoser speciella grupper.

Efter denna bedömning av propositionens allmänna uppläggning skall jag inte ytterligare uppehålla mig vid turistpolitiken i stort utan i stället gå in på tre avsnitt.

Det första gäller en del frågor på skatteområdet som saknas helt i propositionen. Förslag som har tagits fram i olika utredningar har jag tillsammans med Elving Andersson tagit upp i en motion, där vi pekar på några skattefrågor som är besvärande för näringen i dag.

Vi framför förslag om ett högre skattefritt belopp vid uthyrning av det egna fritidshuset. Det skulle antagligen ge oss en ytterligare förstärkning av kapaciteten under de tider på året då efterfrågan är särskilt stor. Det skulle förmodligen inte kosta samhället något alls.

Vidare tar vi upp beskattningen av den förmån till en anställd som består i rätten att utnyttja den fritidsbostad som en personalstiftelse, en social fond eller någon form av organisation har ställt till förfogande. Taxeringsmyndigheterna är mycket noggranna när det gäller att kontrollera om den anställda har fått tillgång till fritidsbostaden några hundralappar billigare. I så fall blir förmånen föremål för beskattning.

Vidare berörs konsumentskyddet för den som köpt andel i fritidshus. Där har vi föreslagit att bostadsrättslagstiftningen skall göras tillämplig.

Vi har också tagit upp det förfärliga trassel som drabbar de entusiaster som har satsat på s. k. träkor, dvs. dem som på ett eller annat sätt skaffar sig ett hus – de bygger om ett befintligt hus eller bygger ett nytt – som de har i kombination med ett jordbruk eller någon annan, mindre verksamhet på landsbygden. Det är en verksamhet som man i utredningar och genom de anslag som riksdagen beviljar varje år säger att man vill försöka främja. Men det trassel som uppstår för den som bedriver verksamheten när han drabbas bestämmelserna i hotellförordningen eller mervärdeskattebestämmelserna kan verkligen ta död på entusiasmen hos de här människorna.

Vi har pekat på en rad sådana här frågor, som regeringen inte gjort någonting för att komma till rätta med. I och för sig behandlas frågorna i andra sammanhang av skatteutskottet, men förutsättningen för att det skall kunna bli ett riksdagsbeslut är naturligtvis att man tar upp dem till ett samlat övervägande, och det borde ha skett i den nu aktuella propositionen.

Ett annat avsnitt gäller frågan om de primära rekreationsområdena. Motivet för att införa begreppet primära rekreationsområden var att man med hänvisning till detta dels skulle reservera mark i den planering vi hade på 1970-talet, dels skulle få en angivelse av var statliga insatser i första hand skulle ske – man tog Åre som ett exempel i sammanhanget.

I dag kan man konstatera att man inte har lyckats fullfölja ambitionerna att genom statligt stöd stimulera till investeringar i de här områdena, som ju nästan genomgående är av glesbygdskaraktär. Vi ifrågasätter därför om det finns någon anledning att ha kvar planeringsomgången. Vi har ju gjort en planering i samtliga kommuner, vilken bygger på riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen och tillgodoser de förutsättningar som gällde för begreppet primära rekreationsområden. Enligt vår mening vore det rationellt att i dag, när detta tillgodoses i de kommunala översiktsplanerna, försöka städa något i den flora av planeringsbegrepp som vi håller oss med. Denna uppfattning betonas också starkt av kommunernas företrädare.

Vårt yrkande innebär naturligtvis inte att vi menar att turist- och rekreationsfrågorna i dessa områden inte längre skulle ha ett primärt intresse, men vi vänder oss emot att man skall ha kvar ett speciellt planeringsbegrepp.

Avslutningsvis vill jag ta upp ett avsnitt som rör möjligheterna att täcka en del kostnader i samband med en utbyggnad av turistnäringen.

Eftersom det inte har varit möjligt att få fram speciella anslag, har man bl. a. i rekreationsberedningens arbete kopplat samman statens ansvar för arbetsmarknadspolitiken med statens intresse av rekreationspolitiken. Man

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

har sagt att detta borde kunna medföra speciella satsningar på de investeringar som är av värde för rekreativlivet, varvid man skulle använda de arbetsmarknadspolitiska anslagen. Tyvärr har något klart uttalande inte gjorts om detta. Situationen blir då att vissa områden i vårt land får möjlighet att av regionalpolitiska skäl få lån och bidrag, vilket jag inte har någon som helst invändning emot, medan andra områden – speciellt sådana som har en enda utpräglad turistsäsong per år och som enligt all statistik har den största tillströmningen av människor, nämligen västkustområdena i Bohuslän och Halland samt Öland och Gotland – får försöka att få fram pengar genom privata eller kommunala investeringar eller en kombination av sådana och beredskapsmedel.

Det här innebär en mycket otillfredsställande planeringsordning för exempelvis större anläggningar, som verkligen behövs i de här områdena för att vi skall kunna bättre ta hand om de människor som vi nu vill locka hit till Sverige genom de stora ekonomiska satsningar vi gör. Om vi lyckas få hit dessa människor, kan vi inte stå utan en ordentlig service- och mottagningsapparat i våra "sommarområden". En sådan har vi stora svårigheter att åstadkomma, om vi inte ger områdena möjligheter till någon form av bidrag.

En sanning som man inte kan bestrida är att det, vilket projekt det än gäller som skall svara för boendekapaciteten, är oerhört svårt, för att inte säga omöjligt att få ekonomisk bärighet för verksamheten under den korta säsong som är aktuell. Man kan inte klara detta med mindre än att någon part är beredd att ta på sig väsentliga delar av t. ex. de kostnader som hänförs till infrastrukturen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som avgivits av centerpartisterna i kulturutskottet.

Anf. 28 BARBRO NILSSON i Visby (m):

Herr talman! Proposition 1983/84:145 är en i sanning ordrik proposition, dock praktiskt taget utan några konkreta förslag. Hur ökar man exempelvis Gotlands tillgänglighet? Om detta kan man inte läsa någonting i propositionen.

Så här i försommartid är det säkerligen många människor som hoppas att de just denna sommar skall kunna förverkliga någon av sina drömmar. Säkerligen vill många resa till Gotland för att t. ex. uppleva dess natur och kultur. Stränderna är barnvänliga, vilket lockar barnfamiljerna. Kollektivtrafiken går ofta ända ned till strandkanten, vilket gör att många människor med handikapp kan glädjas tillsammans med oss andra. Det anser jag är mycket viktigt. Många tycker också att gräset är grönare på Gotland än annorstädes, för att använda Anders Nilssons ord tidigare i den här debatten.

Herr talman! Det är landskapet som styr människorna till olika delar av vår ö och till olika aktiviteter. Vi klarar oss i sanning strukturplaner, och även branschstudier, förutan. Vi vet att ekonomin är dålig när det gäller våra anläggningar. Vi behöver dessutom förbättra dessa. På Gotland har vi goda möjligheter att själva ta hand om turisterna. Ett år vill de ha cykelpaket. Ett annat år vill de ha någonting annat. Men det ordnar vi själva. När det gäller

turismen på Gotland behöver vi dock hjälp med att få till stånd en generell sänkning av de alltför höga transportkostnaderna. Det är inte rimligt att den tillkommande transportkostnaden för en bilburen tvåbarnsfamilj skall vara mycket över 1 000 kr.

Ett av målen för turistpolitiken är att bereda fler svenskar möjlighet till turism och rekreation i eget land, så att turistkapaciteten därigenom kan utnyttjas bättre. Det står att läsa på första sidan i regeringens turistproposition. För att vi åtminstone skall kunna närma oss det målet behövs det en sänkning av kostnaderna för transporter till Gotland. Detta bör herr Anders Nilsson och hans kollegor medverka till.

Turismen är för Gotland en mycket viktig näringsgren. Turismen är en av våra basnäringar, som sysselsätter ca 10 % av samtliga förvärvsarbetande där. Siffran skall jämföras med 5 % för landet i övrigt. Regionalpolitiskt och sysselsättningsmässigt är turistindustrin mycket viktig.

Mycket oroande är således vad som står att läsa i Gotlandsbolagets verksamhetsberättelse för 1983, nämligen att bolaget förlorade 38 000 passagerare i fjol. Vidare skedde en ytterligare koncentration av resandestrommen till högsäsongen. En av anledningarna till detta är att havet numera inte bara är en vattenbarriär utan också en viktig ekonomisk barriär.

Herr talman! Linjeflyg har gjort en lågprissatsning under den absoluta högsäsongen, och det är mycket bra. Men denna satsning bör inte gälla endast fem veckor, utan den bör sträckas ut över en längre tid, så att det blir en bättre spridning av semesterresorna. Det är viktigt att fler svenskar bereds möjlighet att utnyttja sin fritid för rekreation och turism i sådana former som de själva önskar. Så står det i propositionen. Men propositionens ord bör inte förbli enbart ord utan de bör också omsättas i praktisk handling. För Gotlands del kunde det innebära ett utökat rabattsystem för resor med våra båtar och en längre lågprissäsong för Linjeflyg. Då skulle vi få bättre möjligheter att nyttja de investeringar som gjorts i olika anläggningar.

Sedan något om det särskilda yttrandet nr 3. Fram till år 1981 var det dagliga förbindelser mellan Gotland och Öland. I år är Gotlandsbolaget det enda bolag som har koncession på den här linjen. Bolaget har i sommar – på prov – återupptagit trafiken med en dubbeltur varje tisdag, onsdag och torsdag för att utröna om linjen är lönsam. En sådan turkonstruktion kan knappast bevisa något.

Herr talman! Häromdagen kunde man i dagstidningarna läsa att regeringen avslagit en ansökan från Rederi AB Ölandsborg om att få bedriva färjetrafik mellan Grankullavik på Öland och Klintehamn på Gotland. Beslutet innebär ett nej till den trafiken i år. Däremot har regeringen inte tagit ställning till bolagets ansökan avseende trafiken under 1985. Den frågan skall prövas tidigast i höst, när man vunnit erfarenheter från den trafik som Gotlandsbolaget bedriver mellan Grankullavik och Visby.

Herr talman! Det borde stå helt klart för regeringen att om ett privat bolag skall ha en rimlig chans att göra en sådan här linje lönsam, måste man åtminstone ha ett års framförhållning för att kunna marknadsföra linjen. I det instämmer säkert både transportrådet och Turistrådet. Utlandsmarkna-

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

den kräver lång förberedelsestid. Det är ju våra utländska turister – var fjärde turist hos oss – som skall hjälpa till med att förlänga säsongen så att turistnettot därigenom kan minskas.

Jag anser att regeringen snarast bör ompröva sitt beslut. Denna turistlinje tål säkerligen konkurrens. På sikt bör också lagen om linjesjöfart upphävas, eller i varje fall luckras upp, så att koncession krävs endast för linjesjöfart med statlig subvention. Glädjande nog, herr talman, instämmer samtliga borgerliga partier i detta. Det framgår av det särskilda yttrandet nr 3.

Vidare är det viktigt för Gotland att man får en direktförbindelse med Stockholm. Glädjande nog kan man i propositionen läsa att det förslag som länsstyrelsen och kommunen lämnat i en gemensam skrivelse till jordbruksdepartementet bör prövas. Det vore bra om man snarast kunde utreda den frågan. Om vi hade direktförbindelse med Stockholm skulle nämligen turistsäsongen kunna förlängas avsevärt.

Slutligen: När det gäller det särskilda yttrandet nr 2 vidhåller vi moderater den uppfattning som vi gett uttryck för i en reservation vid bostadsutskottets betänkande 1983/84:23. F. Ö. ansluter jag mig till vad som sägs i de moderata reservationerna vid detta betänkande.

Anf. 29 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag understryka det angelägna i att det skapas en turist- och rekreationspolitik som möjliggör för alla att få den avkoppling och motion som passar bäst och som alla, enligt min uppfattning, också har rätt att kräva.

Det måste skapas ett samhälleligt "handlingsprogram" – ett program som klarar ut de sociala målen – för att man skall kunna komma till rätta med de orättvisor som råder när det gäller turist- och rekreationsmöjligheterna.

En turist- och rekreationspolitik som gör det möjligt för alla att få erforderlig rekreation och avkoppling skulle med säkerhet vara det som skapade flest arbetstillfällen i landet – arbetstillfällen som i stor utsträckning skulle skapas i annars sysselsättningssvaga regioner. Billiga arbetstillfällen skulle kunna skapas samtidigt som det skulle bli en breddning när det gäller möjligheterna till semesterresor för de människor som annars i stor utsträckning skulle stanna hemma.

Rekreation och avkoppling måste vara en rättighet. Det får inte vara fråga om en handelsvara som köps av högstbjudande och som bara kan utnyttjas av ekonomiskt och socialt starka människor. Det är angeläget. Det måste vara vår uppgift att bevaka detta, så att fördelningen blir rättvis för alla.

Många turistanläggningar i dag har sådana priser att de direkt skiktat ut dem som kan besöka området. Det måste vara vår uppgift att göra något åt det här.

Det bör vara en självklarhet att samhället går in med sådana insatser på rekreations- och turistområdet att även de svagaste grupperna och individerna börjar efterfråga det utbud som finns eller som måste skapas. Många gånger är det dessa grupper som bäst behöver rekreation och avkoppling.

Målet måste alltså vara att varken sociala eller ekonomiska eller andra

praktiska hinder får finnas. Ingen skall hindras från att utnyttja de resurser för turism och rekreation som finns i Sverige.

Jag är tacksam för utskottets skrivning när det gäller motion 2718, som jag och några partikamrater väckte i anledning till den proposition som nu behandlas.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga något beträffande Sveriges Turistråd och en eventuell förändring av dess uppgifter.

Kopparbergs län är ett av landets främsta turistlän. I hela länet genomförs f. n. stora nyinvesteringar inom turistbranschen. En viktig förklaring till denna utveckling är förmodligen Dalarnas fördelaktiga geografiska läge med närhet till viktiga marknader. En annan förklaring är att landskapet har goda förutsättningar för både sommar- och vinterturism.

Enligt propositionen skall Sveriges Turistråd omorganiseras och kommer i framtiden att spela en annan och mer framträdande roll. I samband med denna omorganisation vore en omlokalisering lämplig och skulle också stå helt i linje med riksdagens tidigare uttalanden i olika sammanhang att försöka lokalisera ny eller expanderande statlig förvaltning utanför Stockholmsområdet.

Som representant för Dalarna anser jag det vore naturligt att lokalisera Sveriges turistråd till Falun-Borlängeområdet.

Falun-Borlänge är en av tre orter i landet med högre utbildning för hotell- och restaurangbranschen. Turismlinjen i Falun-Borlänge har den bäst utbyggda organisationen, det största antalet elever och den mest kvalificerade lärarkåren av de tre utbildningsorterna. Där finns den enda institution i landet som har rättighet anordna s. k. IATA-utbildning.

Jag hoppas, herr talman, att också omlokaliseringsfrågan vid en omorganisation av Sveriges Turistråd övervägs av regeringen och att Falun-Borlänge då blir aktuellt och befinner sig vara en lämplig lokaliseringsort för Turistrådet.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 30 ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att gå in i den här debatten. Anders Nilsson, Maja Bäckström m. fl. har på ett utmärkt sätt redovisat den syn som vi socialdemokrater har på dessa frågor. Men de inlägg som gjorts i debatten föranleder mig ändå att ta några minuter i anspråk.

Ingemar Eliasson visade bilder och pläderade för att 1985 skulle bli turiståret i Sverige. Han krävde åtgärder av regeringen för det. Jag kände väl igen de bilder som Ingemar Eliasson visade. De har visats också för mig av upphovsmannen till bilderna. Han heter Erik Elinder. Han har visat bilderna och framfört exakt samma idéer som Ingemar Eliasson redovisade inför kammaren som sina. Jag tycker att det kanske hade varit klädsamt om källan för idéerna och bilderna hade angivits.

I sakfrågan har jag inget särskilt att erinra mot Elinders idé som alltså Eliasson presenterade för oss, att göra 1985 till ett stort turistår i Sverige. Riksdagen är i dag i färd med att anta regeringens proposition om turist- och

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Turist- och rekrea-
tionspolitiken
m. m.*

rekreationspolitik. Det beslut som kommer att fattas ger oss just förutsätt-
ningarna och möjligheterna att öka ansträngingarna för en bättre marknads-
föring av Sverige som turistland. Det ger vidare den samordning av
insatserna som har efterlysts. Det ger allt det som Eliasson pekade på och
menade att regeringen bör göra. Det beslut som fattas i dag skapar alltså
förutsättningarna.

Att Svante Lundkvist på grund av deltagande i ett viktigt möte om
försurningsfrågorna i Tyskland inte kan vara här i dag är naturligtvis inget
uttryck för att regeringen skulle vara ointresserad av turistfrågorna. Proposi-
tionen och de kraftigt ökade anslagen till Turistrådet vittnar tvärtom om ett
stort intresse och engagemang från regeringens sida för turist- och rekrea-
tionspolitiken.

Målen för turist- och rekreationspolitiken har diskuterats en del. Det är
självklart, och det är bra. Men jag har litet svårt att förstå hur man kan få det
till att de sociala målen skulle ha skjutits åt sidan. I propositionen anges som
huvudmål att vi skall utnyttja de naturliga förutsättningar vårt land erbjuder i
form av en omväxlande natur, god miljö och stora kulturvärden till att
marknadsföra Sverige som turistland. Det skall vi göra dels genom att
intensifiera ansträngningarna att få en ökad turistström från utlandet till
Sverige, dels genom att ge allt fler svenskar möjlighet till turism och
rekreation. Genom dessa båda åtgärder uppnås ett tredje syfte, nämligen att
utnyttja anläggningarna bättre. Det finns ingen motsättning mellan dessa
mål; de kompletterar varandra. De sociala målen är lika starka och viktiga i
dag som tidigare. Men däremot kan naturligtvis de målen inte realiseras
enbart genom åtgärder på det rekreationspolitiska området. Det krävs här,
liksom på andra områden, generella politiska åtgärder för att uppnå
jämlighet. Det är viktigt att understryka att det är åtgärder på olika områden
som kan skapa de förutsättningar som krävs för ett uppfyllande av de sociala
målen.

Jag tycker alltså det är en god idé att göra 1985 till ett turismens år i vårt
land. Herr talman! Låt oss då samla oss bakom denna strävan. Vårt land har
förutsättningarna att bli ett stort turistland.

Anf. 31 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Ulf Lönnqvist hade sett de bilder som jag presenterade i mitt
anförande. Jag visste det och antydde också att regeringens ansvarige – och
med det avsåg jag Ulf Lönnqvist – hade fått detta material presenterat för sig.
Så mycket bättre att Ulf Lönnqvist haft tid på sig att fundera över vilka
slutsatser man i regeringen tänker dra av det läge som vi nu har.

Det är – jag vill bekräfta det – eldsjelen Erik Elinder som sammanställt
detta material. Jag har inte gjort någon hemlighet av det. Materialet är inte
unikt. Det unika är möjligen att det har sammanställts för att visa den bild
som nu förefinns och som ger vid handen att Sverige har en unik chans att
etablera sig som turistland för turister från andra länder.

Men det intressanta nu, Ulf Lönnqvist, är vilka slutsatser som regeringen
mer konkret drar av den situation vi har. Är det en chans som snabbt ilar förbi

och som kanske inte återkommer på mycket länge? Eller tänker regeringen sätta sig som spindeln i nätet för att knyta ihop de olika intressenter som var för sig har ett intresse av att utnyttja situationen nien som var för sig kan vara för svag för att göra de insatser som skulle behövas? Jag kan inte se att någon annan än regeringen och regeringens organ kan spela den rollen.

Det är inte tillräckligt, menar jag, att bara hänvisa till existerande organ och till de åtgärder som vidtagits, utan vad som skulle behövas är att snabbt sätta en exekutivkommitté på fötter i syfte att åstadkomma en samordning med Svenska turistföreningen och näringslivet i dess olika skepnader här för att göra någonting av 1985 som ett genombrottsår. Det skulle alltså, fru talman, vara intressant om Ulf Lönnqvist som regeringens talesman och ansvarige i dessa frågor för oss kunde ange ett antal konkreta åtgärder och gärna också teckna en vision av hur Sverige skulle kunna lanseras som ett stort turistland för intressenter från andra länder.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 32 KARL BOO (c):

Fru talman! Bara en kommentar till Ulf Lönnqvists anförande. Han har använt den låt vara inte helt unika möjligheten att här i kammaren komplettera en proposition. Egentligen borde han ta diskussionen om att de sociala aspekterna var borttappade med sina partivänner Ove Karlsson m. fl., som har motionerat, och med socialdemokraterna i utskottet, som tillsammans med centern bildar majoritet. Vi har ändå funnit det vara en brist i propositionen att man inte ens erinrade om vad som förevar i ett tidigare ställningstagande här i riksdagen. Jag ville bara, fru talman, göra denna kommentar.

Anf. 33 ULF LÖNNQVIST (s):

Fru talman! Regeringens syn på turist- och rekreationspolitiken är redovisad i propositionen. Där är också angivet de vägar som regeringen menar att man bör gå för att realisera de uppsatta målen och ge politiken den inriktning man syftar till.

Spindeln i nätet, Ingemar Eliasson, skall, som framgår av propositionen, vara Sveriges Turistråd. Det får förstärkta resurser och ges möjlighet att samordna politiken på dessa områden. I Turistrådet finns företrädare för såväl statliga intressen som landstings- och kommunintressen, folkrörelseintressen och näringsintressen. Där om någonstans finns möjligheterna till den samordning som Ingemar Eliasson efterlyser.

I Turistrådet skall riktlinjerna dras upp för hur man skall kunna realisera det mål som är angivet som huvudmål, nämligen att utnyttja vårt lands naturliga resurser och marknadsföra Sverige, utåt och inåt, som ett turistland. Det är ett gott avstamp, om 1985 skall kunna bli ett stort turistår. Organisationen för det kommer att finnas när riksdagen strax har tagit sitt

Onsdagen den
30 maj 1984

*Anslag till film,
kulturtidskrifter
och litteratur,
m. m.*

beslut. Resurserna är anvisade, och idéerna finns. Nu är det bara att handla.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om kulturutskottets betänkande 21.)

Anf. 34 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera kulturutskottets betänkande 21 om anslag till film, kulturtidskrifter, litteratur och bibliotek, m. m.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anslag till film, kulturtidskrifter och litteratur, m. m.

Anf. 35 LARS AHLMARK (m):

Fru talman! Låt mig börja med ett kort citat:

"Var det kanske ändå inte bäst att ta ut liket ur kylskåpet och gömma det på något ställe där man var säker på att ingen skulle kunna hitta det?"

Men hur skulle då den okände välgöraren kunna göra anspråk på försäkringspengarna och dela bytet med honom och Snyggis? Detta splitter nya problem höll på att ge Bingo en smällande huvudvärk."

Kammarens ärade ledamöter undrar naturligtvis vad detta har med en kulturdebatt att göra, och det kan man verkligen undra. Men faktum är att statens hårt ansträngda ekonomiska resurser räcker till för att ge kulturstöd till de rader som jag nyss läste upp.

Citatet är helt representativt för framställningen i den amerikanska detektivromanen Söndagsduvan försvinner av Craig Rice, publicerad i år av Litteraturfrämjandet inom ramen för En bok för alla. Samma bok, som skrevs 1942, utgavs f. ö. på svenska av Bonniers redan 1958. Men Litteraturfrämjandet tycker tydligen att det är så angeläget att den skall kunna läsas subventionerad av de svenska skattebetalarna att man tagit fram en ny utgåva.

Från moderat sida har vi föreslagit att den del av anslaget till En bok för alla som avser vuxenlitteratur skall dras in. Det finns redan så mycket bra litteratur för vuxna till överkomliga priser att ingen av det skälet behöver sakna läsning. Jag yrkar bifall till reservationerna 10 och 11.

För serier, som tas upp i motion 635, finns en rad stödformer. Utskottet redovisar att i anslagsposten Utgivningsstöd ingår 475 000 kr. som avser stöd till barn- och ungdomsserier. Serietidningar kan erhålla stöd från anslaget till kulturtidskrifter. Serieskaparna kan få bidrag och stipendier av konstnärsnämnden och författarfonden.

Mot denna bakgrund tror jag att det närmast är ett olycksfall i arbetet att utskottet vill ge regeringen till känna att den bör överväga det ökade stöd till serier som önskas i motionen. Förmågan att begära är stor, tvånget att försaka långt större. Om riksdagen skulle uppmana regeringen att överväga allt som i god vilja framförs motionsvägen, skulle våra ställningstaganden

inte bli särskilt upplysande. Jag yrkar bifall till reservation 15.

Slutligen ett par ord om fraktsöd för film. Det föreslås nu permanentas på nivån 1 milj. kr. I och för sig är det en riktig tanke att god film skall kunna visas runt om i landet. Men man frågar sig om den föreslagna formen är särskilt rimlig.

Först skall biografbyrån utvälja som stödberättigade en tredjedel av det antal filmer som har biografpremiär i Sverige. Sedan skall biografbyrån utvälja de biografier som är berättigade att mottaga stödet. Slutligen skall biograferna successivt under året redovisa sina fraktkostnader så att biografbyrån kan betala ut preliminära stödbelopp, som utgör 70 % av det som skulle utgå om hela fraktkostnaden ersattes. Efter budgetårets slut, när den totala belastningen kan överblickas, bör en slutreglering ske, varvid biografbyrån, i den mån medelstillgången medger det, betalar ut återstående delar av stödbeloppen, detta för ett stöd som i genomsnitt uppgår till mindre än 100 kr. per föreställning. Var och en inser att betydande summor kommer att gå åt till administration. På den här punkten har verkligen regeringen anledning att ta sig ytterligare en funderare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 36 KARL BOO (c):

Fru talman! Möte med litteraturen innebär möte med ord och med språk. För barnen, som är i färd med att forma sitt språk, är både samtalet med andra människor och mötet med litteraturen av oerhört stort värde. Genom sagor och berättelser kan de bättre förstå sin egen verklighet, finna ord för det som känslorna ger uttryck för. Genom den realistiska barnlitteraturen kan de få impulser och erfarenheter som kan vara till hjälp när de själva skall forma sin uppfattning om samhället.

För vuxna är litteraturen självfallet också av oskattbart värde.

Litteraturen – där vi tar del av information, som vi själva inte haft kunskap att efterfråga, och där vi kan få del av åsikter, som vi kanske inte delar – är faktiskt en grundläggande förutsättning för en väl fungerande demokrati. Det är därför glädjande att den ökade aktivitet som nu skönjs också i fråga om läsfrämjande åtgärder bär framåt.

Ett som jag tycker lyckat exempel är den läsfrämjande kampanj som genomförts i mitt hemlän Dalarna. Av det projektet, som statens kulturråd tagit initiativet till, har vi säkert mycket att lära. Det skulle vara glädjande – låt mig uttrycka det så – om dalafolkets insatser för att utveckla metoderna för läsfrämjande arbete kunde ge resultat och allmän framgång.

Det räcker inte med vackra ord om man vill nå resultat. Det behövs också konkreta insatser. Från centern vill vi nu föra fram kravet att stödet för läsfrämjande åtgärder inte får urholkas genom taktiska anslagsomdisponeringar.

I motion 1647 föreslår vi att riksdagen skall anvisa 600 000 kr. för fortsatta läsfrämjande åtgärder, genomförda av barn- och ungdomsorganisationerna i samverkan med studieförbunden och Stiftelsen Litteraturfrämjandet. Detta yrkande följs upp i reservation nr 8.

Regeringens förslag innebär att Litteraturfrämjandet anförtros uppgiften att ha ansvaret för samordningen av arbetet för läsfrämjande åtgärder också bland barn och ungdom. Detta skall dock ske inom ramen för ett anslag som minskas med 398 000 kr. Resultatet om propositionens förslag går igenom i dag blir alltså större svårigheter och mindre resurser för att genomföra satsningarna.

Jag vill i detta sammanhang också ge uttryck för min uppfattning, att Stiftelsen Litteraturfrämjandet utför ett fint arbete och att verksamheten har stor betydelse. Stiftelsen har förankring i folkrörelser och folkbildningsorganisationer, och jag tycker att detta är en mycket god grund för att man skall kunna nå ut till de många människorna. Arbetet har ju också varit framgångsrikt. Det är självfallet helt nödvändigt att stiftelsen får resurser, så att den kan fortsätta sitt arbete.

Vidare vill jag gärna understryka vad kulturministern anför, nämligen att Litteraturfrämjandet skall ytterligare inrikta sitt arbete just på läsfrämjande åtgärder. Det är förvisso så, att det är denna uppgift som främjandet redan nu lägger stor vikt vid.

Så några ord om En bok för alla. Denna bok och naturligtvis även En bok för alla barn och ungdomar är viktiga redskap i det läsfrämjande arbetet. Faktum är att f. n. sprids 67,5 % av alla exemplar av En bok för alla just genom Litteraturfrämjandets egen försäljning, alltså genom folkrörelser och studieförbund. Drygt 20 % sprids via bokhandeln, 6 % genom Pressbyrån och knappt 6 % genom varuhus. Detta visar att en mycket fin spridningsaktivitet förekommer.

Jag vill också understryka värdet av att det, då man överlämnar eller säljer en bok, kan bli samtal och diskussioner. Detta lägger vi många gånger kanske inte särskilt stor tyngd vid, då vi vill sprida böckerna. Vi ser det hela mera som en spridningsangelägenhet och mindre som en fråga om kontakt samtidigt med spridningen.

I det läsfrämjande arbetet bland vuxna är Boklotteriets böcker viktiga. Det är nödvändigt att det nu ges fortsatt stöd för insatser när det gäller inköp av böcker för att skapa nya vinklingar för verksamheten inom barn- och ungdomsorganisationerna.

Det fordras också utbildningsinsatser och stöd till ledarna. Vidare erfordras kunskap om barn- och ungdomslitteraturen samt god metodik för att man skall nå framgång och kunna väcka läslust. Detta intygar såväl Förbundet Vi unga som Unga örnar – två riksorganisationer som tillsammans med Litteraturfrämjandet har utarbetat fina metodmaterialssatser och som behärskar detta område. Moderaternas förslag om en minskning av anslaget till En bok för alla betyder, om det skulle genomföras, sämre förutsättningar för att fortsätta detta viktiga arbete.

Några ord också, fru talman, om serierna.

Serierna är en värdefull litteraturform, som ger upplevelser och impulser av annat slag än den traditionella boken. Serier och böcker kompletterar varandra och är båda viktiga för barns och ungdomars möte med litteraturens värld. Dess värde är serier en form av litteratur vars värde ofta förringas.

Detta kan ha sin förklaring i att många serier har ett tvivelaktigt budskap och kanske även ett torftigt språk samt i att serier – helt felaktigt – inte alls räknas som vuxenlitteratur.

Studieförbundet Vuxenskolas förbundsstämma underströk i december 1983, på initiativ just av Förbundet Vi unga, att det finns stort behov av att öka det statliga seriestödet. Ökade satsningar på svenska kvalitetsserier – kombinerade med målmedvetna läsfrämjande åtgärder – är viktiga åtgärder i en tid då många är arbetslösa och har en tendens att fly från verkligheten in i den hjältevärld som ofta serveras i det dominerande serieutbudet. Ett rikt och varierande serieutbud – med ökad andel serier förankrade i vårt samhälle och dess värderingar – ger läsglädje åt både ungdomar och vuxna. Viktigt är att det finns mångfald och kvalitet, att det således finns många typer av serier att få kännedom om och kunna få del av. Att främja kvaliteten på serieproduktionen är i dag en viktig uppgift.

Föreningen Seriefrämjandet gör ambitiösa försök att påverka förlagen till ett kvalitetstänkande och till att satsa på svenska originalserier. De svenska serierna utkämpar dock en ojämn kamp med de importerade – produktionskostnaden för svenska serier är ofta tio gånger så hög som kostnaden för de importerade. Seriemarknaden är strikt styrd av intressen som vill få ut bästa möjliga ekonomiska resultat. Det är självklart att man då kan få likriktade och schabloniserade serier.

I en motion till riksdagen 1980 föreslog Gunnar Björk i Gävle att en utredning om möjligheterna att stödja bra barnserier skulle genomföras. I år motionerade Åke Gustavsson i spetsen för några socialdemokrater om samma sak. Detta är, som jag sagt tidigare, sådant som understöds också från många andra håll. Det råder en bred enighet om att det bör vara av värde att förbättra villkoren för den svenska serieproduktionen och att statliga insatser behövs i det avseendet. Det är därför glädjande att utskottets majoritet har ställt sig bakom dessa tankegångar.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 8 och 12 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 37 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Låt mig starta utifrån C.-H. Hermanssons motion om ett svenskt klassikerbibliotek. Han skriver så här:

”Betydelsen av litteraturens utveckling för försvarandet och berikandet av språkskatten kan inte nog betonas. Författarna är språkets nyskapare, dess djärva spanare som ständigt är i rörelse för att utforska nya områden och bygga nya världar. Litteraturen är samtidigt en viktig förmedlare mellan generationerna och mellan människorna i dagens samhälle. Den förmedlar på ett skapande sätt erfarenheter i ett rikt mått, som vi annars under ett människoliv inte har möjlighet att tillägna oss. Det skrivna språket och boken blir alltså oumbärliga som vapen både för försvar och anfall i en tid när det svenska språket hotas av snöpnig på dataskärmar och i hemterminaler.”

Han framhåller också:

”Det svenska språket och dess rikedom är hotade av många tendenser i

Onsdagen den
30 maj 1984

*Anslag till film,
kulturtidskrifter
och litteratur,
m. m.*

dagens värld. Det drabbas av en kommersialisering som över huvud taget hotar kulturen. Det har en mäktig fiende i de stora transnationella koncernerna som för att främja sin marknadsföring och sina profitintressen söker stöpa människor i alla länder i samma form.”

Det är, fru talman, inget uttryck för någon inskränkt nationalism att försvara det svenska språket och den svenska kulturen mot dessa tendenser. Internationalism skall inte innebära förflockning och likriktning utan ökad kulturell rikedom för alla genom ömsesidigt utbyte. Även ur demokratins och yttrandefrihetens synpunkt är värnet av det svenska språket och den svenska litteraturen betydelsefullt, ja grundläggande.

Vänsterpartiet kommunisterna vill ha ett klassikerbibliotek, men inte bara det – vi vill också slå vakt om biblioteken, om var medborgares rätt till att kunna gå och låna böcker avgiftsfritt, om var medborgares rätt till sitt eget språk och sin egen identitet.

Författarförbundet konstaterar i en stridsskrift till förmån för folkbiblioteken att böckerna är själva blodet i det kulturella blodomlopp bibliotekens verksamhet utgör. Utan böcker ingen utlåning och ingen läsning.

Mot den bakgrunden är, som vpk framhåller i en reservation, utvecklingen skrämmande. Antalet nyförvärvade böcker per tusen invånare och år minskar. Klyftorna kommunerna emellan kvarstår. Och, fru talman, varken bokutredningen eller folkbiblioteksutredningen kommer att medföra några avgörande förbättringar i vad gäller detta. Dessa utredningar för enligt min uppfattning inte ens en försvarskamp – de tar till defensiven till nackdel för boken.

Anslagen till folkbiblioteken föreslås inte öka i nämnvärd utsträckning, frågan om en bibliotekslag fick inte ens utredas, förhållandet mellan staten och kommunerna är illa utrett, och i vad gäller frågan om fasta bokpriser motsätter man sig sådana, trots de positiva erfarenheterna från Frankrike.

Men låt mig återkomma till frågan om en lagstiftning. Eftersom kulturministern är närvarande vill jag fråga honom: Om en kommun vill börja införa biblioteksavgifter, vilket är fallet i dag, kan regeringen åtminstone tänka sig att införa ett förbud mot detta genom lagstiftning? Det är ett minimikrav i dag.

Fru talman! Till betänkandet har vpk fogat inte mindre än sju reservationer. Jag skall inte närmare gå in på dem alla. En behandlade vi delvis i måndags – det gäller kulturtidskrifterna och deras situation. Vi anser dem så oerhört värdefulla att de måste ges mer stöd. Min motion i detta fall gällde särskilt deckargenren, som jag anser vara en underskattad genre. Nu gjorde sig Lars Ahlmark lustig över Craig Rice, som är en alldeles utomordentlig deckarförfattare – men smaken är naturligtvis olika. Det finns, Lars Ahlmark, en rad bra deckare. Nyligen avhölls på Hanaholmen ett symposium med deltagare från samtliga nordiska länder, och också detta symposium – unikt i sitt slag – underströk inte bara den vikt genren har utan också betydelsen av tidskrifter typ Jury. Vi vet, fru talman, att Kjell-Olof Feldt läser deckare. Jag vill fråga hur det är med kulturministern och utskottets talesman.

Jag kan också konstatera att deckare i många fall – det visar försöksverksamheter – utgör inkörsporten också till annan litteratur. Detta har man prövat i skolorna. Eleverna har fått ta med sig de böcker de läser, man har gått igenom dem och diskuterat saken, och det visar sig att läsandet av bra litteratur över huvud taget ökar.

I en annan reservation tar vi upp frågan om läsfrämjande åtgärder för vuxna, för barnen och ungdomen. Alla vet vi vilken betydelse En bok för alla har och här haft. Härvidlag föreslår regeringen en mycket kraftig besparing. Vi säger i stället: Ta fasta på de förslag som förts fram om att medge Litteraturfrämjandet än större möjligheter att gå ut till arbetsplatserna och till skolorna genom att t. ex. knyta till sig särskilda konsulenter. Vi kan från vpk:s sida inte acceptera att man skär ned på En bok för barn eller En bok för alla. Det rimmar ju synnerligen illa med mottot för bokutredningens betänkande Läs mera! Inte minst som motgift mot all kommersiell massmarknadslitteratur, som står att finna i Pressbyrån på orter där det kommer en bokbuss kanske någon gång i månaden, har En bok för alla och En bok för barn varit välgörande – plus att de pressat ned priserna generellt.

Serierna har varit på tapeten, fru talman. Jag vill erinra om att det var vpk som först genom en tecknad serie här i kammaren slogs för serierna och det med åtminstone delvis gott resultat. Jag välkomnar nu att samtliga övriga partier – utom moderaterna, naturligtvis – sluter upp bakom våra krav.

Slutligen en fråga som ligger litet vid sidan om språket och boken, nämligen frågan om ökad medieundervisning.

Regeringen tar upp den nya mediesituationen på flera ställen i årets budgetproposition, ja, den betonar särskilt i vad gäller kulturpolitiken att där "bör strävandena framför allt inriktas på att i den nya mediesituationen slå vakt om mediernas kulturpolitiska roll, att stimulera kulturen i skolan, föreningslivet och på arbetsplatserna samt att bygga ut kulturverksamheten i underförsörjda regioner". Allt detta kan naturligtvis vpk skriva under på, men vi konstaterar att regeringen inte ger några medel för särskild medieundervisning. Däremot ger man 20 milj. kr. för datautbildning. Det är alltså teknik framför humaniora. Vad det handlar om särskilt i detta betänkande är ytterligare medel för försöksverksamhet med ljud- och bildverkstäder. Vi har, fru talman, mycket goda erfarenheter av ljud- och bildverkstaden i Södertälje, och vi tycker att det är på tiden att verksamheten utvidgas.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 38 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! I folkpartiets partimotion 495 vänder vi oss mot en ytterligare urholkning av utgivningsstödet. I reservationerna 5 och 13 följer Jan-Erik Wikström upp den motionen. Där föreslås att anslaget för utgivningsstöd skall räknas upp med 1 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 13.

*Anslag till film,
kulturtidskrifter
och litteratur,
m. m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Anslag till film,
kulturtidskrifter
och litteratur,
m. m.*

Anf. 39 MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Vi behandlar nu anslagen till bl. a. film, kulturtidskrifter och litteratur. Jag tänkte gå igenom detta områdesvis och koncentrera mig på några av de centrala delarna i betänkandet.

Beträffande film anser utskottet att det är glädjande att frakstötet nu kan permanentas och att det utvidgas till att gälla hela landet. Det är en viktig jämlikhetsreform att samhället bidrar till att kvalitetsfilm kan nå ut även till glesbygden. Frakstötet är här mycket centralt. Jag vill med bestämdhet avstyrka den moderata reservationen, där man föreslår en avveckling av frakstötet. Det skulle onekligen få förödande konsekvenser för de små biograferna. Ett stöd på 100 kr. kanske inte låter så mycket, men många föreställningar ute i landet drar kanske in bara 300 kr. i publikintäkter, och dessa pengar skall räcka till lön, reklam, fraktkostnader och hyra – och då är nog allt stöd välkommet.

När det gäller litteratur och bibliotek tas en mängd förslag upp. Men den långsiktiga inriktningen kommer att behandlas här i kammaren senare, då regeringen har tagit ställning till förslagen från 1982 års bokutredning och folkbiblioteksutredningen. Det gäller mycket av det som tas upp i flera av reservationerna från bl. a. folkpartiet och vpk. Vi får alltså återkomma till de centrala delarna vad gäller bokens och bibliotekens framtida roll. Som Eva Hjelmström sade kommer vi tillbaka till dessa frågor och kan få en lång och givande debatt då. Frågan om bibliotekslagen, som Eva Hjelmström också tog upp, har vi ofta behandlat i utskottet, och där har vi flera gånger tagit ställning för kommunernas självständighet. Men även detta får vi tillfälle att återkomma till.

Beträffande läsfrämjande åtgärder bland barn och ungdom anser regeringen att man skall träffa ett tvåårsavtal med Litteraturfrämjandet om utgivning av böcker för barn och ungdom och att kulturrådet skall få i uppdrag att förbereda ett mer långsiktigt avtal. Man kan inte nog understryka vikten av arbetet att få fler ungdomar att läsa böcker. Utskottet utgår också ifrån att syftet med medelsanvisningen kommer att bli tillgodosett. Jag skulle här vilja instämma i mycket av det som Karl Boo sade om vikten av läsfrämjande åtgärder bland barn och ungdom. Det finns i dag många fina exempel, bl. a. Dalaprojektet, som han nämnde, där man försöker finna nya former för hur man skall arbeta. Det är viktigt att vi kan dra lärdomar av de erfarenheterna.

Litteraturfrämjandet kommer i år att sälja över en miljon titlar. Merparten av dessa säljer man genom sin egen försäljningsorganisation. Det vore förödande även för barn- och ungdomslitteraturen om man drog ner anslaget så mycket som moderaterna önskar i reservation 10. Det går inte att särskilja insatserna för vuxenlitteratur och barn- och ungdomslitteratur på det sätt som påstås. De stora kostnaderna är gemensamma. Det handlar om den uppsökande verksamheten och om spridandet genom den egna försäljningsorganisationen.

Man kan prata mycket om lik här i kammaren, men jag tycker att det är litet av förmynderi att via ett lösryckt citat döma ut en hel bokgenre. Till Eva Hjelmström vill jag säga att jag givetvis läser deckare. Min favorit är Carter

Dickson, om det nu hör hit.

Vad gäller stödet till de svenska kvalitetsserier som publiceras i seriealbum vill utskottet – vilket redan har framkommit – med anledning av motion 635 ge regeringen till känna vikten av att det finns ett stöd som bidrar till skapandet och utgivningen av svenska kvalitetsserier, som då kan konkurrera med de kommersiellt inriktade serierna. Stödet skall också gå till de få svenska serieskapare som vi har i dag och bidra till att vi kan nå fler. Jag vet inte vem som var först med detta motionsyrkande – både centern och vpk har nämnt det. Men det viktiga är att det nu har hänt något på detta område.

Vidare har utskottet i betänkandet uttalat vikten av att produktionen av talböcker och punktskriftsböcker inte skärs ned. Vi förordar en omfördelning mellan olika anslagsposter så att tal- och punktskriftsbiblioteket får resurser för att kunna hålla uppe bokframställningen på nuvarande nivå. Detta är mycket viktigt för spridandet av kultur bland de synskadade.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 40 LARS AHLMARK (m) replik:

Fru talman! Mona Sahlin tog i fråga om fraktstödet upp själva den principiella inställningen till kvalitetsfilm, och där är vi naturligtvis helt ense. Det är alldeles utmärkt om vi kan åstadkomma att kvalitetsfilm visas på så många håll som möjligt i landet. Men det är formerna det gäller. Jag menar att om man har 1 miljon till förfogande är fraktstödet i den utformning som föreslås inte särskilt adekvat. Vad det ger är ett stöd som motsvarar ungefär fyra personer som betalar biljett.

Vore det inte bättre att fundera över hur man skall åstadkomma att dessa fyra extra personer verkligen kommer och ser kvalitetsfilmen, i stället för att man från statskassan skall behöva betala en summa till den som har arrangerat föreställningen?

Sedan vill jag ta upp frågan om Litteraturfrämjandet. Vi menar att de medel som står till förfogande för ett stöd till utgivning skall koncentreras till barn- och ungdomslitteratur. Det är där vi får en positiv effekt. Mitt exempel var naturligtvis inte en metod att bedöma hela den utgivning som sker för vuxna. Men det var en markering av att en del av den utgivningen faktiskt är mycket lättviktig, och det tyder på att Litteraturfrämjandet börjar få svårt att hitta titlar som man vill föra in i denna serie. Vi har i dag en marknad då det gäller litteratur för vuxna som faktiskt tillgodoser mycket differentierade önskemål och till för alla överkomliga priser.

Anf. 41 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Fru talman! Visst har vi diskuterat bibliotekslag och visst skall vi återkomma till det. Men samtidigt måste man konstatera – det har också Författarförbundet och de åberopade utredningarna gjort – att det pågår en fortlöpande försämring. Öppethållandetiderna minskar, inköpen minskar och bibliotek stängs. Detta drabbar inte minst invandrarna, barnen och ungdomen. Det finns regioner som inte ens har en bokbuss i dag, utan där

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

*Anslag till film,
'kulturtidskrifter
och litteratur,
m.m.*

Onsdagen den
30 maj 1984

*Anslag till film,
kulturtidskrifter
och litteratur,
m. m.*

man är helt hänvisad till Pressbyråns i regel undermåliga utbud.

Jag konstaterar att den fråga jag ställde om de minimikrav som diskuteras i kommun efter kommun om införande av en avgift på biblioteken svarade inte Mona Sahlén på. Jag vill erinra om vad Ulf Adelsohn sade: Det kostar att gå och simma, varför skulle det då inte kosta att låna en bok? Det är så cyniskt att man baxnar!

Folkbiblioteksutredningen och bokutredningen i all ära – men de inger inte särskilt mycket hopp. Jag tycker att det är beklämmande att regeringen är beredd att satsa så mycket på teknik som den är och så litet på boken, språket och litteraturen.

Anf. 42 MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vill först säga några ord till Lars Ahlmark, som talade om formerna för fraktstödet till film. Jag har fört många samtal med bl. a. företrädare för Folketshusrörelsen, som är en av de organisationer som i mycket stor utsträckning sprider film till de små orterna och de små biograferna. De har för mig framhållit hur stor betydelse fraktstödet de facto har.

Det är helt riktigt – som Lars Ahlmark tar upp – att man också måste lägga fram förslag till hur vi skall kunna få flera att komma till bioföreställningarna, och jag kommer med spänd förväntan att se fram mot moderata förslag som kommer att läggas fram här i kammaren om hur vi skall lyckas med det. Där har vi i så fall en gemensam uppgift.

När det gäller En bok för alla kan jag konstatera att det unika med det systemet framför allt är sättet att sprida böckerna, sättet att söka upp grupper som inte vanligen nås av just böcker. Det är angeläget att betona vikten av den verksamheten.

Jag vill säga än en gång till Eva Hjelmström, att kulturutskottet förra året, om jag inte minns fel, lade fram förslag till rekommendationer – som riksdagen antagit – om att man inte skall avgiftsbelägga bibliotekslånen. Jag tycker att den uppfattningen därmed har betonats starkt nog.

Anf. 43 LARS AHLMARK (m) replik:

Fru talman! Jag tycker att de konkreta exempel som vi har diskuterat vad gäller moderata reservationer vittnar om hur svårt socialdemokraterna har att göra de nödvändiga prioriteringar som skilda samhällsområden och däribland kultursektorn kräver. Har man en gång kommit in på en viss stödform rullar den vidare – även om man ganska klart ser att just det området inte längre är det väsentliga.

Jag tror att vuxna söker sig till god litteratur och till kvalitetsfilm genom påverkan från studieförbund, specialföreningar, filmklubbar etc. I ett längre perspektiv sker denna påverkan givetvis också via skolan. Därigenom kan man åstadkomma en hel del.

Kulturpolitik får inte bara vara olika stödordningar.

Anf. 44 EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Fru talman! Först några ord om En bok för alla, som Mona Sahlin talar sig varm för. Det är naturligtvis bra att hon gör det, men varför skär man ned anslaget till Litteraturfrämjandet och En bok för alla med närmare 700 000 kr.?

Sedan några ord om detta med avgifter. Riksdagen har antagit rekommendationer – efter hemställan från kulturutskottet. Men vad hjälper det när man i kommun efter kommun nu överväger att införa avgifter? Ni betonar samtidigt kommunernas självständighet, och det finns ingenting som i dag hindrar en kommun från att införa avgift på biblioteken. Det tycker vi är skrämmande.

Anf. 45 MONA SAHLIN (s) replik:

Fru talman! Jag vet att kulturministern kommer att kommentera det som Eva Hjelmström senast sade, och jag avstår därför från att säga mer om det.

Vidare: Lars Ahlmark säger att de moderata reservationerna med all tydlighet visar hur svårt vi skulle ha att ompröva och att vi gör felaktiga prioriteringar. Men jag tycker att de moderata reservationerna visar att just moderaterna – om man utgår från de eftersatta grupperna – gör de felaktiga prioriteringarna. Och det mest allvarliga är att moderaterna i sina reservationer inte kan ersätta dessa, som det sägs, felaktiga stödformer med andra, som på ett mer effektivt och rättvist sätt skulle nå ut till de eftersatta grupperna.

Anf. 46 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! I ett för kammaren pressat tidsläge skall jag avstå från att ta upp en diskussion om betänkandet i dess helhet. Jag skall bara ta upp två punkter.

När det gäller fraktstödet för film gav Lars Ahlmark intryck av att detta var en mycket komplicerad procedur. I själva verket är detta ett mycket enkelt och hanterligt system. Dessutom tror jag Lars Ahlmark har missat poängen med det. Det är alltså inte fråga om att ge ett stöd som svarar mot fyra besökare; det är fråga om att med ett stöd locka filmvisaren att välja den fraktstödda filmen, eftersom de få kronor det gäller faktiskt innebär tillräcklig lockelse. För filmstudierörelsen är detta stöd dessutom av utomordentligt värde.

Låt mig när det gäller avgifter på bibliotek bara säga till Eva Hjelmström att biblioteksfrågorna, som Mona Sahlin underströk, kommer att behandlas samlat sedan vi har fått remissyttrandena över folkbiblioteksutredningen och även över bokutredningen. Låt mig här bara slå fast att jag för min del mycket bestämt vidhåller principen om fria boklån.

Anf. 47 LARS AHLMARK (m):

Fru talman! Jag delar helt kulturministerns uppfattning att den som arrangerar en filmvisning måste få ekonomisk tackning. Det är möjligt att det från arrangörens synpunkt inte är så intressant om de extra hundra kronorna kommer från statskassan eller från publiken, men från kulturpolitisk

synpunkt borde det väl vara bra mycket bättre om det är den större publiken som ger kostnadstäckningen.

Anf. 48 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Jag välkomnar naturligtvis Bengt Göranssons ord att han vill ha avgiftsfria boklån. Men propositionen kommer ju först 1985 – vad händer om kommunerna nu börjar införa avgifter på boklån?

Överläggningen var härmed avslutad.

Kulturutskottets betänkande 22

Mom. 1 (riktlinjer för turist- och rekreationspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 97 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m. fl.

Mom. 2 (strukturplan samt branschstudie)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 151 för reservation 2 av Ingrid Sundberg m. fl.

Mom. 3 (begreppet primärt rekreationsområde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (insatser för att främja turism och rekreation i primära rekreationsområden m. m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 4 av Ingrid Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (högre beloppsgräns för prövning av beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (utnyttjande av beredskapsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (förmånliga lån för upprustning av vissa privata fritidshus)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 53 för reservation 7 av Karl Boo och Jan Hyttring.

Mom. 19 (stöd till rekreations- och turistverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 18 för reservation 8 av Eva Hjelmström.

Mom. 27 (Turistrådets lokalisering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Nr 158

Onsdagen den
30 maj 1984

Mom. 31 (fjällsäkerhetsrådet)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 151 för reservation 10 av Ingrid Sundberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 36 (stöd till Friluftsförbundet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Jan-Erik Wikström – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (översyn av naturvårdsverkets uppgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (upphävande av viss kungörelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (Turistrådets marknadsföring)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (spridning av sportlov och semester)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Karl Boo och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 21

Punkt 1

Mom. 1 (fraktstöd för film)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 79 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m. fl.

Punkt 2 (filmstöd, såvitt avsåg lokalt arbete med video)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Eva Hjelmström – bifölls med acklamation.

Punkt 5 (medelsanvisningen till Stöd till kulturtidskrifter, särskilt såvitt avsåg deckargenren)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 17 för reservation 4 av Eva Hjelmström.

Punkt 6

Mom. 1 (medelsberäkningen för utgivningsstöd)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 5 av Jan-Erik Wikström,
dels reservation 6 av Eva Hjelmström,
bifölls med acklamation.

Mom. 2 (beräkning av medel för ett svenskt klassikerbibliotek, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 17 för reservation 7 av
Eva Hjelmström.

Mom. 3 (beräkning av medel för läsfrämjande åtgärder bland barn och
ungdom, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 56 för reservation 8 av
Karl Boo och Jan Hyttring.

Mom. 4 (beräkning av medel för vissa läsfrämjande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 17 för reservation 9 av
Eva Hjelmström.

Mom. 6 (stiftelsen Litteraturfrämjandets utgivning av En bok för alla)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Ingrid
Sundberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (stöd till serier)

Utskottet hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Ingrid Sundberg
m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 8 (bidrag till folkbiblioteken för inköp av litteratur som fått statligt
utgivningsstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 17 för reservation 16 av
Eva Hjelmström.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

Kulturutskottets betänkande

1983/84:23 Nordiskt kultursamarbete m. m. (prop. 1983/84:181)

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1983/84:24 om anslag till investeringar m. m. (prop. 1983/84:100 delvis och prop. 1983/84:107 delvis).

Onsdagen den
30 maj 1984

Anslag till investeringar m. m.

Anf. 49 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 50 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Under 1960-talet och även in på 1970-talet gjordes stora investeringar i byggnader och utrustning till högskolor och universitet. Dessutom byggdes en stor personalstyrka upp. Det stora problemet är emellertid att det inte varit fråga om några kontinuerliga reinvesteringar. Vissa satsningar har gjorts, men dessa har framför allt gällt nyetablerade ämnen och speciella forskningsändamål. Också biblioteken har i viss utsträckning kommit att få förstärkningar.

I dag finns ett stort ackumulerat investeringsbehov vid universiteten och högskolorna. Den genomsnittliga avskrivningstiden är 20 år eller mera. UHÄ har påtalat problemen, men i budgetpropositionen visar regeringen kallsinnighet gentemot dessa nödvändiga reinvesteringar. I stället aviserar regeringen en ny anslagsteknik. Det nuvarande utrustningsanslaget skall hänföras till universitetens sektors- och fakultetsanslag.

Detta ger anledning misstänka att syftet är att vältra över problemen på resp. högskolor. Detta kommer i sin tur att förorsaka svåra problem. Mellan 81 och 93 % av sektors- och fakultetsanslagen går i dag till löner. Man kan fråga sig vilket reellt utrymme som kommer att finnas till de nödvändiga reinvesteringarna.

När det gäller dessa frågor har vissa initiativ tagits, men det är splittrade sådana, för att kunna analysera en del av högskolans resursproblem. Men man kan ändå förutskicka att det kommer att bli så svåra problem i framtiden att vi riskerar att kvaliteten inom den högre utbildningen och forskningen kommer att bli svår att upprätthålla, om man inte vidtar särskilda åtgärder med det snaraste.

Det är gott och väl, fru talman, att utskottet förutsätter att regeringen före denna omläggning av anslagstekniken undersöker konsekvenserna för högskolorna och universiteten. Men vi moderater menar att det också är nödvändigt att regeringen ger riksdagen en samlad redovisning av resursbehovet – något som f. ö. också uttryckts i en socialdemokratisk motion.

Vi menar att det i avvaktan på denna redovisning är nödvändigt att höja anslagen. Regeringen föreslår en höjning med 5 milj. kr. För oss är detta en angelägen uppgift, därför föreslår vi en ytterligare höjning med 10 milj. kr. – alltså utöver regeringens förslag.

Det är nödvändigt att spara, men ibland kan snålheten bedra visheten. Det är risk för att det är det som kommer att hända på detta område.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna i betänkandet.

Onsdagen den
30 maj 1984

Anslag till investeringar m. m.

Anf. 51 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Motion 2025 med Anita Johansson som första namn är en regionalpolitisk motion. Den mycket utförliga motiveringen för motionen finns i den mera omfattande motionen 2024. I den motionen redovisas ingående en del av de problem karakteriserar Stockholms län, såsom hög arbetslöshet och en starkt markerad inomregional obalans.

Vi motionärer anger också konkret vilka investeringar vi prioriterar högst med tanke på regionens fortsatta utveckling. Motionen i sin helhet debatterades ingående i går, när regionalpolitiken var huvudämnet här i kammaren.

Nu har emellertid motionen 2025, som rör investeringar inom högskoleområdet i form av ny- och ombyggnader, överlämnats till utbildningsutskottet och behandlas i det nu aktuella betänkandet.

Behovet av investeringar inom detta område – i första hand för befintlig verksamhet – är särskilt framträdande inom Stockholms län. De olika högskoleenheterna har under en följd av år presenterat sina väl underbyggda lokalprogram. Likaså har regionstyrelsen i sitt yttrande över anslagsframställningarna framhållit nödvändigheten av investeringar på lokalsidan. Det finns följaktligen ett samlat material att ta del av.

Några av de största objekten är följande:

För Tekniska högskolan, KTH:

- Utbyggnad av lokaler för elektrolinjen.
- Lokaler för undervisning i kraftförsörjning och värmeförsörjning.
- Lokaler för kemisektionen.
- Lokaler för CAD/CAM-laboratoriet.

För lärarhögskolan, HLS:

- Omfattande ny- och tillbyggnad vid Rålambshovsområdet för att i någon mån motverka splittringen av såväl undervisning som administration, som i dag finns på 14 olika adresser.

För Stockholms universitet, SU:

- Kemiskt övningslaboratorium.

För Karolinska institutet, KI:

- Mikrobiologiskt centrum.

Dessa exempel får utgöra beskrivning av den situation som f. n. råder inom högskoleområdet i Stockholms län.

Det är nu som motionens förslag om ett riksdagsuttalande kommer in i bilden. Som jag inledningsvis nämnde råder i Stockholms län en mycket markant inomregional obalans. De investeringar som är nödvändiga för regionens framtid måste spridas till flera kommuner, för att vi därigenom skall kunna komma till rätta med de kraftiga obalansproblemen.

När man granskar högskoleverksamheten, både övergripande och i detalj, kan man inte göra någon annan bedömning än att flertalet objekt som finns upptagna i sammanställningen över högskolornas framställningar måste komma till stånd, inte minst med tanke på befintlig verksamhet.

Därtill vill jag framhålla att en del av objekten bör byggas i regionens centrala delar. Men ur både ekonomisk och pedagogisk synpunkt kan flera objekt med fördel lokaliseras till söderkommunerna i länet. En sådan

lokalisering är med stor sannolikhet ekonomiskt fördelaktig för staten. Utöver de ekonomiska skälen är det ur pedagogisk synpunkt värt att nämna följande exempel.

Viss klasslärarutbildning kan med fördel lokaliseras till söderkommuner, dvs. till de kommuner där man har en stor brist på behöriga lärare. Likaså kan forskning och utvecklingsarbete kring ämnet invandrarkunskap och internationell kommunikation förläggas till de kommuner i regionen som har en stor procentuell andel invandrare.

Utskottets svar på motionens förslag är enligt min uppfattning väl summariskt. Utskottet skriver:

”Med anledning av motion 1983/84:2025 konstaterar utskottet att byggnadsinvesteringarna för högskoleenheterna i första hand måste följa planeringen av högskoleverksamheten. Några konkreta förslag till lokalisering av ny högskoleverksamhet som aktualiserar byggnadsinvesteringar till Stockholmsregionens södra delar föreligger inte, varken från universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), byggnadsstyrelsen eller regeringen, varför motionen avstyrks.”

Till detta vill jag framhålla följande. Vi motionärer kräver inte investeringar som går utöver det investeringsprogram som behövs för den samlade regionens behov. Vi föreslår ett principiellt uttalande av riksdagen, så att de nödvändiga investeringarna inom högskoleområdet på ett konstruktivt sätt bidrar till att avhjälpa den inomregionala obalansen.

En sådan målsättning för investeringarna är enligt vår övertygelse ekonomiskt fördelaktig. Vi anser att vi som ledamöter i riksdagen väl kan föreslå ett sådant uttalande av riksdagen, inte minst mot bakgrund av behovet att effektivt utnyttja varje krona som investeras. Uttryckt med andra ord innebär detta: Investeringarna skall ge en maximal regionalpolitisk effekt.

Innehållet i sammanställningen över lokalprogrammen ger en god överblick över den svåra localsituation som f. n. råder inom högskoleområdet i Stockholms län. Utskottet hade mycket lätt kunnat inhämta dessa uppgifter och utifrån dessa bedöma den regionalpolitiska betydelsen. Utskottets yrkande om avslag på motionen främjar inte en konstruktiv utveckling, sett ur både pedagogisk, ekonomisk och regionalpolitisk synvinkel.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion 2025.

Anf. 52 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Fru talman! Med hänsyn till kammarens pressade arbetssituation skall jag fatta mig mycket kort. Jag skall inte gå in på de principer och den ordning som gäller i dessa frågor om byggnadsinvesteringar, utrustning och inredning på högskoleområdet. Jag vet att de föregående talarna väl känner till tågorningen, men skulle det mot förmodan vara någon av kammarens ledamöter som inte gör det, går det bra att läsa i budgetpropositionen, där det finns en genomgripande beskrivning av läget när det gäller byggnadsprojekt, tidsplan osv.

Som också Birger Hagård sade i sitt anförande, skriver vi i utskottsbetän-

kandet att vi är medvetna om den situation som råder på högskolorna vad beträffar kvaliteten. Vi har också sagt, vilket Birger Hagård citerade, att när man skall göra omläggningen av anslagen vad avser de tekniska frågorna räknar vi med att man skall se på vilka konsekvenser det får och redovisa de behov som finns.

Därmed yrkar jag avslag på reservationerna.

Till Lennart Andersson vill jag säga att vi i utskottet har haft att behandla en mycket liten del av en omfattande och förnämlig regionalpolitisk motion. Lennart Andersson tycker att han har blivit styvmoderligt behandlad av utskottet. Men man måste ju först lokalisera viss utbildning innan man kan tala om att börja bygga för den. När det gäller just dessa regioner tror jag att det kan finnas behov, och det finns säkert många orter ute i landet som har samma behov och önskemål. Det kan inte vara riksdagens uppgift att peka ut det ena eller det andra området, utan vi måste följa planläggningen inom UHÄ, regeringen och byggnadsstyrelsen när det gäller sådana frågor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 4 (nybyggnationer för högskoleverksamheten i Stockholmsregionens södra kommuner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion 2025 av Anita Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Mom. 2 (redovisning av högskolans resursproblem)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 80 för reservation 1 av Per Unckel m. fl.

Mom. 4 (kostnadsramar för inredning och utrustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1983/84:27 om fristående skolor på gymnasial nivå (prop. 1983/84:118).

Onsdagen den
30 maj 1984

*Fristående skolor
på gymnasial nivå*

Anf. 53 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 27 om fristående skolor på gymnasial nivå handlar ytterst om den respekt det offentliga skall visa enskilda människors önskemål, idéer, övertygelser och eget kunnande. Tyvärr anser utskottsmajoriteten dock att det är viktigare att regeringen anser att skolan är bra för det offentliga än att eleverna anser att skolan är bra för dem. Därför avvisar man ett generellt bidragssystem till förmån för ett system med en godtycklig prövning, där i stort sett likadana skolor kan behandlas mycket olika.

Enligt utskottsmajoriteten får inte antalet fristående skolor bli för stort. Likaså menar man att det i dag finns fullt tillräcklig valfrihet för eleven inom den offentliga skolan. Man säger också att rätten att välja mellan olika skolor inte innebär någon rätt till statsbidrag.

Mot den bakgrunden skulle jag vilja ställa några enkla frågor till utskottsmajoritetens företrädare.

Vad är det för fel i att unga människor får en verklig möjlighet att välja skola?

Hur kan utskottsmajoriteten ha en bättre uppfattning om huruvida eleverna och föräldrarna har fullt tillräcklig valfrihet än den uppfattning som elever och föräldrar själva har?

Och varför vill socialdemokratin inte göra det möjligt för människor med normala inkomster att välja en fristående skola? Varför skall denna möjlighet vara förbehållen ett fåtal?

Fru talman! Enligt regeringen är det näst intill osannolikt att något nytänkande av betydelse skall ske utanför den offentliga skolan. Historien är dock fylld av exempel på hur människor har missbedömt framtiden i tron att all kunskap redan är utforskad. I senaste numret av tidningen Upp och ner kunde man läsa några exempel:

Thomas J. Watson, som en gång var IBM:s styrelseordförande, bedömde 1914 världsmarknadens behov av datorer till antalet fem, ungefär som utskottsmajoriteten i dag bedömer behovet av antalet fristående skolor.

Chefen för det amerikanska patentverket bad 1899 USA:s president att lägga ned patentverket med motiveringen att allt som kan uppfinnas har uppfunnits, ungefär så som socialdemokratin i dag betraktar möjligheten att nya pedagogiker skall växa fram.

Henry Morton, ordförande i The Stevens Institute of Technology, sade 1878 om Edisons glödlampa följande: "Alla som känner till ämnet kommer att erkänna att den är ett iögonenfallande misslyckande." Det är ungefär samma hållning som socialdemokratin har till elevers och föräldrars behov av valfrihet.

Fru talman! I sin misstro mot den nya pedagogiken och nya skolformer och

*Fristående skolor
på gymnasial nivå*

mot att nya utbildningsvägar skall kunna växa fram skiljer sig inte utbildningsutskottets majoritet från dessa "framsynta" spåmän.

Fru talman! Vi moderater har en hållning rakt motsatt den socialdemokratiska. Vi beklagar att centern inte vill decentralisera längre än till skolöverstyrelsen och att folkpartiet inte vill leva upp till sin partiledares framtidsvisioner – att elever och föräldrar skall få välja skola.

Vi menar att det finns många skäl för en annan, öppen och positiv politik för fristående skolor. Vi menar att eleverna vinner på att kunna välja mellan olika skolor. Skolväsendet kan utvecklas bättre om det finns olika alternativ som kan provas. Skolan kan bli billigare för stat och kommun, om man utnyttjar de möjligheter till rationellare skolskötsel som många fristående skolor utgör exempel på. Alla – både samhälle och elever – har att vinna på att fler utbildningsvägar kan öppnas. Vi menar också att eleverna har en möjlighet att vinna trygghet genom det faktum att om man vantrivs i en skola kan man välja en annan.

Vi moderater menar därför att staten skall ge fristående skolor ett stöd som är likvärdigt med den offentliga skolans, och att kommuner bör ge skolorna ett stöd som motsvarar den rörliga kommunala elevkostnaden.

Fru talman! Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till de moderata reservationerna nr 1, 6, 9, 10, 11, 12 och den gemensamma borgerliga reservationen nr 8.

Fru talman! Socialdemokratin motarbetar tillkomsten av nya, fristående skolor, liksom man motarbetar existensen av dem som finns.

I betänkandet föreslås att statsbidragen till Göteborgs högre samskola, Sigrid Rudebecks gymnasium och Stockholms Tekniska institut skall dras in.

För samtliga dessa tre skolor gäller att de inte bara självklart skulle få statsbidrag med den syn som vi moderater förespråkar, utan att de också uppfyller det kriterium för statsbidrag som utskottsmajoriteten ställer sig bakom. De utgör samtliga viktiga komplement, de har en undervisning och en verksamhet som det allmänna skolväsendet skulle kunna dra nytta av. Ändå skall dessa väl fungerande skolenheter, populära bland elever, lärare och föräldrar, undandras statsbidrag.

När det gäller Göteborgs högre samskola är detta den enda skola i Sverige som kommer att tillämpa en vertikal skolorganisation. Föregående år beslöt utskottet att inte ta initiativ till att rädda en annan vertikal skolenhet av riksintresse, nämligen Höglandsskolan i Stockholm. Motivet för att då inte göra något var att Samskolan i Göteborg också hade en vertikal skolorganisation, varför "riksbehovet" täcktes av denna. Ett år senare vill man strypa Samskolans framtid. Socialdemokrater har, fru talman, ett kort minne när det gäller skolor som avviker och som är annorlunda!

När det gäller Samskolan far dessutom utskottsmajoriteten med osanning. Man påstår, trots information i frågan, att tillämpningen av Montessoripedagogik inskränker sig till grundskolans stadier. Detta är inte sant. Montessoripedagogiken omfattar åtminstone 20 % av veckotimmarna på gymnasinivå. I och med att utskottets resonemang är felaktigt rycks grunden för utskottets bedömning undan. Därför skulle jag vilja fråga utskottsmajoritetens företrä-

dare: Är ni, mot bakgrund av att ert förslag vilar på en felaktig grund, beredda att ändra er till förmån för fortsatta statsbidrag till Göteborgs högre samskola?

Fru talman! Sigrid Rudebecks gymnasium är en skola som på grund av sin miljö är ett värdefullt komplement till Göteborgs övriga gymnasieskolor. Många elever som haft svårigheter i den offentliga skolan har funnit sig väl till rätta i Sigrid Rudebecks gymnasium. Där planerar man också en gymnasielinje med internationell inriktning. Skolan är på många sätt en skola som väl uppfyller även de socialdemokratiska kriterierna för statsbidrag.

När det gäller Stockholms Tekniska institut är detta så uppenbart en annorlunda skola att det borde vara en självklarhet att institutet skall få fortsätta med statsbidrag. Eleverna är äldre, de har en annan bakgrund, och undervisningen har sin egen uppläggning. T. o. m. utskottsmajoriteten inser detta, men i sin iver att kommunalisera skolan föreslår man att den skall överföras till Stockholms kommun men att de nuvarande formerna för verksamheten skall bibehållas med hjälp av statliga insatser till Stockholms kommun.

Men det står helt klart att när en skola kommunaliseras kommer den också att likformas – förr eller senare. Det är därför som skolor med en egen identitet oftast är fristående. Om det är så angeläget att skolan skall fortsätta med sin egen profil, och om utskottsmajoriteten anser att statsbidrag skall utgå – inte till skolan men till Stockholms kommun – vore det då inte en enklare och säkrare väg att låta skolan fortsätta som i dag med fortsatta statsbidrag? Varför, skulle jag vilja fråga utskottsmajoriteten, är det ett självändamål att kommunalisera skolan?

Fru talman! Socialdemokraterna vill tillsammans med kommunisterna strypa tre väl fungerande skolor. De borgerliga partierna vill gemensamt slå vakt om fortsatta statsbidrag till dessa. Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 4 och 5. Det är viktigare att eleverna får behålla sina skolor än att socialdemokraterna får förverkliga sin ideologi.

Anf. 54 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Fru talman! Jag måste börja med att beklaga att ett principiellt så viktigt ärende som detta får en sådan behandling i kammaren att debatten blir sönderstyckad. De här frågorna har väckt mycket stort intresse i skolorna och hos eleverna och föräldrarna. Man kan fundera över vilken bild de får av riksdagsbehandlingen av ett så här pass viktigt ärende.

Tyvärr kan vi nu inte göra någonting åt detta. Jag förmodar att vi får fortsätta och avsluta debatten någon gång i framtiden, nästa vecka eller så.

Fru talman! Vid tidigare tillfällen har vi här i riksdagen beslutat om statsbidrag till fristående skolor på grundskolenivå. I dag behandlar vi motsvarande anslag när det gäller gymnasieskolor.

I propositionen slår man fast de villkor som skall uppfyllas för att skolan i fråga skall få statligt stöd. Grundkravet bör, säger statsrådet, vara att skolan i någon form utgör ett komplement till det allmänna skolväsendet. Som kriterier för detta nämns bl. a. att utbildningsinnehållet skall skilja sig från

Nr 158

**Onsdagen den
30 maj 1984**

*Fristående skolor
på gymnasial nivå*

gymnasieskolan eller den kommunala vuxenutbildningen. Statsrådet säger också att skolor som ger utbildning kombinerad med internat kan komma i fråga, liksom skolor som arbetar med särskilt pedagogiskt innehåll. Ett ytterligare kriterium som nämns är om studierna är särskilt anpassade för elever med annan studiebakgrund och erfarenhet än ungdomsskolan i allmänhet.

I centern ansluter vi oss till de regler som föreslås. De överensstämmer i princip med de regler som gäller fristående skolor på grundskolenivå. Däremot har vi vissa invändningar när det gäller tillämpningen av reglerna.

Det är speciellt fyra skolor som nu har statsbidrag, som av regeringen inte anses fylla kraven. Gunnar Hökmark har talat om dem tidigare. Jag skall inte uppehålla mig så länge vid detta, men jag vill anlägga ytterligare några synpunkter på dessa skolor.

Göteborgs högre samskola startade redan 1901. Där är gymnasiedelen sista ledet i en från förskola till gymnasium vertikalt integrerad skola. Jag ställer mig, precis som Gunnar Hökmark, frågande. Beträffande vertikaliteten sade man i debatten om Höglandsskolan att det fanns en skola som skulle kunna stå modell för detta, och att man skulle få fram resultat därifrån. Fanns, ja. Men hur blir det i framtiden med den inställning socialdemokraterna har?

Fru talman! Att det är viktigt och nödvändigt att stödja och uppmuntra flickor att välja naturvetenskapliga och tekniska utbildningar är vi väl alla överens om. Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg har under en lång följd av år arbetat med den inriktningen och har även lyckats. Andelen flickor på N- och T-linjerna är påfallande stor. Skolan utgör också bas för rekryteringen till tekniska högskolestudier för flickor. Att så har varit fallet vidimeras inte minst från Chalmers. Allt detta är nu regeringen beredd att radera.

Denna vecka utexamineras 69 ingenjörer från Stockholms tekniska institut. Det var den 120:e avslutningen i skolans historia. Skolan fyller, enligt vår uppfattning, en alldeles speciell uppgift, som inte kan tillgodoses vare sig inom gymnasieskolan eller komvux.

Dessa elever har en annan studiebakgrund och erfarenhet än elever som söker till den vanliga gymnasieskolan. Medelåldern är ganska hög, omkring 27 år, och det har den varit under så gott som alla år. Bland eleverna finns ett flertal som har sökt vidareutbildning först efter en lång tid ute i yrkeslivet. Vi har också en ganska stor grupp med olika arbetshandikapp som söker denna utbildning. Dessutom finns elever som har kommit till Sverige av politiska skäl och fått chansen till denna utbildning. Slutligen finns här också en stor grupp studerande från våra nordiska grannländer.

I propositionen säger man att denna utbildning skall kunna inlemmas i den kommunala gymnasieutbildningen, och att det inte finns något som säger att det innebär en ändring. Man kan då fråga sig varför en ändring skall behöva göras.

Om den fjärde skolan, Balettakademien, skall jag inte orda mycket. Ett enigt utskott har föreslagit att denna skola även i fortsättningen skall erhålla statsbidrag. Man kan fråga sig varför utskottets socialdemokrater just på

denna punkt "körde över" sin regering. Kan det vara så att man på ett tidigt stadium insåg att det fanns en majoritet i riksdagen för bibehållande av statsbidraget till Balettakademien?

Fru talman! Sammanfattningsvis kan man konstatera att vi nu har ett antal skolor som har verkat under mycket lång tid, några av dem t. o. m. i över hundra år. Man har en pedagogisk inriktning som har visat sig vara ett värdefullt komplement till den allmänna skolan och, vilket jag tycker det finns all anledning att påpeka, som också i ett eller flera avseenden uppfyller de villkor som ställts i propositionen. Som jag sade tidigare vill socialdemokraterna att dessa skolor med sin bakgrund, sin stabilitet och sin alldeles speciella funktion skall inlemmas i den kommunala utbildningen. Då frågar man sig: Vem vinner på det? Ja, inte är det eleverna, som just har valt de här utbildningarna, och inte heller är det samhället. Mot den bakgrunden kan man ställa frågan: Varför denna klåfingrighet från regeringens sida?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 4, 5 och 8.

Anf. 55 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Fru talman! För två år sedan behandlade riksdagen frågor som gällde fristående skolor på grundskolans nivå. Beslutet då innebar att en fristående skola för att få statsbidrag bör ha en prägel som gör att skolan i något avseende avviker från grundskolan.

Vi anser att det finns större anledning att visa en generös hållning gentemot fristående skolor när det gäller det icke obligatoriska stadiet, dvs. gymnasieskolan. Gymnasieskolan är en frivillig skolform, där kraven på likformighet mellan den centralt fastställda läroplanen och alternativa pedagogiska inriktningar kan ställas lägre än för den obligatoriska skolan. Från folkpartiets sida efterlyser vi därför en mer generös hållning från statsmaktens sida i fråga om att bevilja statsbidrag till fristående skolor än den som utskottsmajoriteten i dag företräder.

Vi har en bra skola i Sverige. Den är öppen för alla, den håller hög kvalitet, den tar ansvar för eleverna. För det alldeles överväldigande flertalet elever och föräldrar är det självklart att man skall gå i den vanliga skolan. Men det finns också de som av olika skäl inte accepterar den allmänna skolan, som är beredda till uppoffringar för att få tillgång till alternativa skolor. Det är inte så enkelt som att bara rika personer vill ha barnen i särskilda statusskolor. Vore det så, hade vi aldrig fått uppleva det djupa engagemang som så många visar för att det skall få finnas fristående skolor. Att förvägra dem det rimmar illa med ordet frihet.

Självfallet kan inte varje alternativ till den ordinarie gymnasieskolan tillerkännas statsbidrag eller få godkännande som en med gymnasieskolan likvärdig utbildning. En sådan generositet vore att göra de fristående skolorna en otjänst. Men att den prövning som skall göras av skolorna för att de skall bli godkända skall utgå från samhällsnyttan är orimligt restriktivt. Det är i sig samhällsnytta att kunna tillgodose medborgares välmotiverade önskemål. Det är kanske just detta som skiljer vår syn på frihet från den socialdemokratiska.

Nr 158

**Onsdagen den
30 maj 1984**

*Fristående skolor
på gymnasial nivå*

Väl fungerande skolor som visat intresse för pedagogisk förnyelse på det sätt som Sigrud Rudebecks gymnasium och Göteborgs högre samskola har gjort, menar vi därför bör få fortsatt statsbidrag för hela utbildningen. Björn Molin kommer senare att belysa dessa skolors situation.

Utskottsmajoriteten har visat ett visst intresse för att verksamheten vid Stockholms Tekniska institut skall kunna fortsätta. Men samtidigt talar man om överläggningar mellan berörda parter i syfte att föra över verksamheten till Stockholms kommun. Vad sådana överläggningar kommer att leda till när det gäller utformningen av skolans verksamhet är ovisst. Från folkpartiets sida menar vi, att fortsatta statliga bidrag under nuvarande former bättre skulle trygga en skola som ovedersägligen har visat sig kunna ge en attraktiv utbildning, framför allt för dem som har några års arbetslivserfarenhet.

Till sist vill jag bara uttrycka tacksamhet över att utskottet blivit enigt om att slå vakt om fortsatt statligt stöd till Balettakademien.

Med anledning av vad jag nu har sagt, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4, 5 och 8.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

7 § Anf. 56 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

På föredragningslistan för fredagen den 1 juni upptas skatteutskottets betänkanden 46, 43, 45, 47, 52, 48, 49 och 44 i nu angiven ordning främst bland två gånger bordlagda ärenden.

8 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1983/84:54 Tullfrihet under viss tid för oraffinerade vegetabiliska fetter och feta oljor (prop. 1983/84:198)

Lagutskottets betänkande

1983/84:37 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Socialutskottets betänkande

1983/84:34 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1984/85

Kulturutskottets betänkande

1983/84:26 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkande

1983/84:33 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:39 Uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

Näringsutskottets betänkanden

1983/84:28 Mineralpolitik (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:38 Ändringar i börs- och fondkommissionslagstiftningen, m. m.
(prop. 1983/84:164)

1983/84:40 Exportfrämjande verksamhet (prop. 1983/84:100 delvis och prop.
1983/84:168)

1983/84:42 Industriell tillväxt och förnyelse (prop. 1983/84:135)

Nr -158

Onsdagen den
30 maj 1984

9 § Kammaren åtskildes kl. 13.49.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert